

SAVONIA

■ MUU RAPORTTI - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

IHMEELLISET VUODET IISALMESSA

Varhaiskasvattajien käyttökokemuksia menetelmästä

TEKIJÄ: Kati Ahomaa

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä Kati Ahomaa	
Työn nimi Ihmeelliset vuodet Iisalmessa. Varhaiskasvattajien käyttökokeuksia menetelmästä	
Päiväys 29.4.2021	Sivumäärä/Liitteet 54/9
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Iisalmen kaupungin varhaiskasvatuspalvelut	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Lasten sosiaalis-emotionaalisen kehityksen tukeminen on yksi varhaiskasvatuksen tehtävistä. Lähes kaikissa varhaiskasvatusryhmissä on lapsia, joilla on käyttäytymisen haasteita. Carolyn Webster-Strattonin kehittämällä Ihmeelliset vuodet-menetelmällä tuetaan haastavasti käyttäytyviä lapsia ja heidän perheitään sekä lasten kanssa työskenteleviä ammattilaisia. Ihmeelliset vuodet -menetelmällä annetaan ammattikasvattajille valmiuksia kohdata haastavasti käyttäytyvä lapsi.</p> <p>Toimeksiantajana opinnäytetyössäni oli Iisalmen varhaiskasvatuspalvelut, jonka henkilöstöä on koulutettu Ihmeelliset vuodet -menetelmän käyttöön vuodesta 2018. Opinnäytetyössä tutkittiin, millaisia kokemuksia iisalmelaisilla menetelmän koulutukseen osallistuneilla varhaiskasvattajilla on ryhmänhallintamenetelmän käyttöönotosta.</p> <p>Tutkimus on laadullinen tutkimus, joka toteutettiin Webropol-kyselynä. Ennen kyselyn tekemistä perehdyin aiheeseen kirjallisuuden avulla sekä haastatteleamalla Ihmeelliset vuodet -menetelmäkouluttajia. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu lasten sosiaalis-emotionaalista taidoista sekä kasvattajan vuorovaikutuksesta haastavissa kasvatustilanteissa. Tutkimuksen kohderyhmä oli yksitoista menetelmän koulutukseen osallistunutta varhaiskasvattajaa. Vastausten keräämisen jälkeen vastaukset analysoitiin sisällönanalyysi-menetelmällä.</p> <p>Tuloksista selvisi, että varhaiskasvattajat kokivat saaneensa Ihmeelliset vuodet – menetelmästä tietoa, ammattitaidon vahvistusta ja käytännön työkaluja työhönsä. Menetelmää käytettiin aktiivisesti kaikkien lasten kanssa, mutta kasvattajat kokivat menetelmän sopivan käytettäväksi myös lasten kanssa, joilla on tuen tarvetta sosiaalis-emotionaalisisissa taidoissa. Tulosten mukaan menetelmän käytöllä oli positiivisia vaikutuksia lapsiryhmän ilmapiiriin. Menetelmän käytöllä oli myönteisiä vaikutuksia kasvattajan ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen sekä lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen. Koulutus ja menetelmän käyttö työssä oli vaikuttanut myönteisesti myös kasvattajan ammatilliseen kasvuun, koska menetelmä käyttö oli muuttanut kasvattajan toimintatapaa haastavissa kasvatustilanteissa, antanut niihin työkaluja sekä vahvistanut osaamista.</p> <p>Opinnäytetyöni kautta toimeksiantaja saa tietoa Ihmeelliset vuodet -menetelmän käytöstä ja hyödyllisyydestä. Toimeksiantaja voi hyödyntää opinnäytetyötäni, kun se arvioi millaista koulutusta työntekijöille tarjotaan. Tutkimuksessani kävi ilmi työntekijöiden toive Ihmeelliset vuodet -koulutuksen lisäämisestä, ja sen toteuttamisesta niin, että koko kasvatustiimi voisi käydä koulutuksen yhtä aikaa.</p>	
<p>Avainsanat</p> <p>Ihmeelliset vuodet, varhaiskasvatus, sosiaalis-emotionaaliset taidot, tunnekasvatus, haastavat kasvatustilanteet</p>	

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Degree Programme in Social Services	
Author Kati Ahomaa	
Title of Thesis The Incredible Years in Iisalmi. Daycare educator`s experiences	
Date April 29, 2021	Pages/Appendices 54/9
Client Organisation /Partners Early Childhood Education and care Services in the Town of Iisalmi	
<p>Abstract</p> <p>Carolyn Webster-Stratton has developed The method Incredible Years which supports early childhood education and care (ECEC) professionals. The method provides readiness to encounter challenging behaviour of a child. This thesis describes the experiences of implementing and using the method in Iisalmi ECEC.</p> <p>The client organization of the thesis was ECEC services in the town of Iisalmi, whose personnel has been trained for the use of the Incredible Years method since 2018. The thesis was carried out as qualitative research using Webropol survey combined with literature research and interviewing method trainers. Answers were analyzed using the content analysis method.</p> <p>The results of the research showed that by implementing the Incredible Years method early childhood educators had received knowledge, professional skills and practical tools for their work. According to the results, the use of the method had a positive effect on the atmosphere and interaction in nursery groups. Training and using the method at work had a positive effect on the educators' professional growth and strengthened their skills. The results showed that the employees of Iisalmi ECEC would like to increase the Incredible Years training in future.</p>	
<p>Keywords</p> <p>The Incredible Years, early childhood education and care, social and emotional skills, emotional education, challenging behavior</p>	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	5
2	VARHAISKASVATUS JA ESIOPETUS ON TÄRKEÄ OSA LAPSUUTTA.....	6
2.1	Varhaiskasvatus Iisalmen kaupungissa	6
3	LAPSEN SOSIAALIS-EMOTIONAAISET TAIDOT	8
3.1	Lapsen itsesäätely-, ja tunnetaitojen merkitys käyttäytymisen säätelyssä	8
3.2	Empatiakyvyn, vuorovaikutuksen ja vertaissuhteiden merkitys kehitykseen	11
3.3	Ihmeelliset vuodet -menetelmä tukee sosiaalis-emotionaalisia taitoja	12
3.3.1	Ihmeelliset vuodet-menetelmä Iisalmen varhaiskasvatuksessa	15
4	HAASTAVAT KASVATUSTILANTEET JA VARHAISKASVATTAJIEN VUOROVAIKUTUS	17
4.1.1	Aggressiivinen ja uhmakas käytös	18
4.1.2	Levoton ja vetäytyvä käytös	19
4.1.3	Uhmakkuus- ja käytöshäiriöt.....	20
4.2	Haastavasti käyttäytyvä lapsi tarvitsee sosiaalis-emotionaalista tukea	21
5	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TOTEUTUS	24
5.1	Tutkimusmenetelmä ja työn toteutus	25
5.1.1	Tutkimusaineiston analysointi	26
5.2	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	28
6	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	29
6.1	Menetelmä antaa työkaluja haastaviin kasvatustilanteisiin ja lisää positiivisuutta	29
6.2	Menetelmä edistää myönteistä vuorovaikutusta ja parantaa ilmapiiriä	33
6.3	Menetelmä tukee ammatillista kasvua ja vaikuttaa myönteisesti työyhteisöön	35
7	OPINNÄYTETYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET	38
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	42
	LIITE 1: IHMEELLISET VUODET-MENETELMÄN KOULUTTAJIEN HAASTATTELUN KYSYMYKSET...	46
	LIITE 2 IHMEELLISET VUODET IISALMESSA – WEBROPOL -KYSELYLOMAKE.....	47
	LIITE 3 ESIMERKKI TUTKIMUSAINIESTON ANALYSOINNISTA	53

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatus ja esiopetus ovat osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Esiopetus on osa varhaiskasvatusta. Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta. (Opetushallitus 2019.) Varhaiskasvatusta 540/2018 varhaiskasvatus määrittää lapsen suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuudeksi, jossa korostuu pedagogiikka (Varhaiskasvatustaki 2018, 2§). Koska suurin osa lapsista on varhaisvuosinaan varhaiskasvatuksen piirissä, on varhaiskasvatuksella merkittävä rooli lapsen sosiaalis-emotionaalisten taitojen opettamisessa ja tukemisessa.

Kaikki lapset tarvitsevat aikuisen tukea sosiaalis-emotionaaliseen kehitykseensä, mutta monissa varhaiskasvatusryhmissä on lapsia, jotka tarvitsevat erityistä tukea sosiaalis-emotionaaliseen kehitykseensä, sillä heillä on tunteiden käsittelyn ja käyttäytymisen haasteita. Haastava käyttäytyminen voidaan määritellä eri tavoin. Määritelmä pitää sisällään päiväkodin arjen konflikteja, mutta myös lasten diagnosoituja käytöshäiriöitä. Varhaiskasvatusalalla lasten haastava käyttäytyminen koetaan työn kuormittavimpana tekijänä. (Ahonen 2017, 28–31, 150.)

Yhdysvaltalainen psykologian professori Carolyn Webster-Stratton on tutkinut haastavasti käyttäytyviä lapsia, ja kehittänyt Ihmeelliset vuodet-menetelmän, jonka avulla käytöshäiriöistä lasta voidaan auttaa leikin, myönteisen huomion ja palkitsemisen avulla. Menetelmän avulla edistetään myönteisiä kasvatustilanteita, autetaan käsittelemään lasten käytöshäiriöitä sekä parannetaan lasten ja kasvattajan välistä vuorovaikutusta. Menetelmän tavoitteita ovat lasten käytöshäiriöiden vähentyminen, sosiaalisten taitojen ja ongelmaratkaisutaitojen parantaminen sekä lasten tunneälyn ja kouluvalmiuksien lisääminen. Ihmeelliset vuodet -ohjelma koostuu kolmesta osa-alueesta; vanhemmuusryhmästä, ammattikasvattajien ryhmänhallintamenetelmästä sekä lasten omista ryhmistä. Menetelmää käytetään monessa maassa ja sen vaikutuksia on tutkittu ympäri maailmaa. (Ihmeelliset vuodet ry 2019.)

Opinnäytetyöni toimeksiantaja on Iisalmen kaupungin varhaiskasvatuspalvelut. Tutkin opinnäytetyössäni Ihmeelliset vuodet-menetelmän käyttökokemuksia Iisalmen kaupungin varhaiskasvatuksessa. Iisalmessa varhaiskasvatuksen henkilöstöä on koulutettu menetelmän käyttöön vuodesta 2018. Tutkimukseni aihe on ”Miten Ihmeelliset vuodet -menetelmä on vaikuttanut työntekijän toimintaan varhaiskasvatuksen arjessa?”. Toteutin tutkimukseni Webropol-kyselynä. Lähetin kyselyn sähköpostilla yhdelletoista menetelmä-koulutukseen osallistuneelle varhaiskasvattajalle ja kyselin heidän käyttökokemuksiaan Ihmeelliset vuodet -menetelmästä. Oman työkokemukseni kautta olen huomannut tarvitsevani tulevana varhaiskasvatuksen opettajana kehittää ammatillista osaamistani haasteellisissa kasvatustilanteissa toimimiseen. Ihmeelliset vuodet-menetelmä antaa pedagogisia työkaluja haasteellisiin kasvatustilanteisiin.

2 VARHAISKASVATUS JA ESIOPETUS ON TÄRKEÄ OSA LAPSUUTTA

Varhaiskasvatusta ja esiopetusta säätelee Varhaiskasvatustalaki sekä perusopetuslaki, joka velvoittaa kuntia järjestämään varhaiskasvatuksen kuntien tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta. Lapsen huoltajat päättävät lapsensa osallistumisesta varhaiskasvatukseen. (Varhaiskasvatustalaki 2018, 1 § ja 5 §.) Lain mukaan varhaiskasvatuksen keskeinen tavoite on edistää lapsen kehitystä, kasvua, hyvinvointia ja terveyttä, tukea lapsen elinikäistä oppimista, toteuttaa leikkiin, liikkumiseen, ja kulttuuriin perustuvaa pedagogista toimintaa sekä mahdollistaa lapsen myönteiset oppimiskokemukset. Lisäksi varhaiskasvatuksessa pyritään kehittämään lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistämään toimimista vertaisryhmässä sekä ohjaamaan lasta eettisesti vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Laki edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöä toimimaan yhdessä lapsen sekä hänen huoltajansa kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin hyväksi. (Varhaiskasvatustalaki 2018, 2 §.)

Varhaiskasvatusta ohjaavat valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joiden tehtävä on edistää laadukasta ja yhdenvertaista varhaiskasvatusta. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta laaditaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Näiden suunnitelmien lisäksi varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle tehdään yhdessä lapsen huoltajien kanssa oma varhaiskasvatussuunnitelma, johon kirjataan esimerkiksi lapsen tuen tarpeet. (Opetushallitus 2019.) Varhaiskasvatuksessa on tärkeää tunnistaa lapsen tuen tarve. Tuen tarpeen ilmettyä lapselle on järjestettävä tarpeen mukaista tukea moniammatillisessa yhteistyössä. (Varhaiskasvatustalaki 2018, 7 §.)

Perusopetuslaki velvoittaa, että lapsen on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna osallistuttava esiopetukseen tai sitä vastaavaan opetukseen. Kunnan on järjestettävä maksuton esiopetus kunnan alueella asuville esikouluikäisille lapsille. (Perusopetuslaki 1998, 4§ ja 26 §.) Esiopetuksen tavoitteena on edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen antama määräys, jonka pohjalta kunnat laativat paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman sekä toteuttavat esiopetusta. Esiopetuksella on tärkeä rooli lasten tuen tarpeiden havaitsemisessa ja tuen antamisessa. Mikäli esikouluikäisellä lapsella ilmenee tuen tarvetta, hänellä on oikeus saada kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea. Tukea on kolmea eri tasoa, yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tukimuotoja ovat esimerkiksi avustajapalvelut, erilaiset apuvälineet ja osa-aikainen erityisopetus. (Opetushallitus 2020a.)

2.1 Varhaiskasvatus Iisalmen kaupungissa

Iisalmi on Pohjois-Savossa sijaitseva kaupunki. Vuonna 2018 Iisalmen väkiluku oli 21 472 henkilöä. Samana vuonna kaupungin väkiluvusta varhaiskasvatustalikäisiä (0–6-vuotiaita) oli 6,7% väestöstä.

(Sotkanet.fi 2018.) Iisalmessa varhaiskasvatuspalvelut kuuluu sivistys- ja hyvinvointitoimialan alaisuuteen. Iisalmen kaupunki tarjoaa varhaiskasvatusta päiväkodeissa tai perhepäivähoidossa. Iisalmen kaupungin järjestämän varhaiskasvatuksen vastuualueen muodostavat 6 päiväkotia ja 28 perhepäivähoitajaa, jotka hoitavat lapsia kodeissa. Kaupungin järjestämien palvelujen lisäksi varhaiskasvatuspalveluja kaupungin valvomana tarjoaa 8 yksityistä päiväkotia, 10 yksityistä perhepäivähoitajaa ja 4 yksityistä ryhmäperhepäiväkotia. Kaupunki tukee palvelusetelillä perheiden vapautta valita joko kunnallinen tai yksityinen päivähoito. Esiopetusta järjestetään viidessä kunnallisessa ja seitsemässä yksityisessä päiväkodissa sekä esiopetusryhmissä kolmessa koulussa. Varhaiskasvatuksen toiminta-ajatuksena on tarjota laadukasta varhaiskasvatusta, jossa arvostetaan lapsuuden aihnekertaisuutta. Toiminnan lähtökohtia ovat lasten fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus ja hyvinvointi sekä kasvatuskumppanuus perheiden kanssa. (Iisalmen kaupunki 2020.)

Mikäli lapsella on tuen tarvetta, lapsi on oikeutettu varhaiserityiskasvatukseen, jonka tehtävänä on tuen tarpeen tunnistaminen ja arviointi, tuen järjestäminen, jatkotutkimuksiin ohjaaminen sekä monialainen yhteistyö. Iisalmen kaupungin varhaiskasvatuksen palveluksessa työskentelee kolme kiertävää varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, jotka kartoittavat lasten tukitoimien tarvetta. He myös järjestävät lapselle tarvittavaa tukea yhteistyössä vanhempien, varhaiskasvatuksen henkilöstön, eri alojen asiantuntijoiden ja sidosryhmien kanssa. (Iisalmen kaupunki 2020.)

3 LAPSEN SOSIAALIS-EMOTIONAAALISET TAIDOT

Ihmisen sosiaalinen ja emotionaalinen kehitys ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa. Ja lapsen sosio-emotionaalinen kehitys vaikuttaa myös lapsen kognitiivisen kehitykseen. Varhaislapsuuden sosiaalis-emotionaalinen kehitys on erityisen tärkeää, koska se luo perustan myöhemmälle kehitykselle. (Pihlaja 2004, 216–237.) Sosiaalis-emotionaalisilla taidoilla tarkoitetaan taitoja, joita yksilö tarvitsee pystyäkseen käsittelemään tunteitaan ja toimimaan muiden kanssa rakentavasti (Ahonen 2017, 16). Sosiaalis-emotionaalisiin taitoihin kuuluu kyky analysoida sosiaalisia tilanteita, kyky ymmärtää muiden mielialoja sekä neuvottelu-, ongelmanratkaisu- ja sovittelutaidot (Keltikangas-Järvinen 2012, 49–50). Sosiaalis-emotionaalisilla taidoilla tarkoitetaan myös tunne-elämään liittyviä taitoja, kuten tunteiden tunnistamista, ilmaisemista, käsittelemistä ja tunteiden säätelyä (Ahonen 2017, 16). Sosiaaliset taidot mahdollistavat vuorovaikutuksen muihin ihmisiin, nähdäksi ja kuulluksi tulemisen ja tunteiden jakamisen (Marjamäki, Kosonen, Törrönen ja Hannukkala 2015, 66). Sosiaalis-emotionaaliset taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa lapsen ja hänen sosiaalisen todellisuutensa kanssa. Lapsen sosioemotionaalinen kehitys alkaa jo vauvaiässä vuorovaikutussuhteessa häntä hoitaviin aikuisiin. Myöhemmin osaksi lapsen sosiaalista ympäristöä tulevat varhaiskasvatus ja koulu. (Ahonen 2017, 17.)

Sosiaalisten taitojen määritelmä on sidoksissa aikakauteen ja ympäristöön sekä vallitsevaan kulttuuriin. Sosiaalisia taitoja pidetään kognitiivisinä taitoina, mutta niihin liittyy myös etiikka ja moraalit. Sosiaalisesti hyväksyttävä käyttäytyminen edellyttää tervettä itseluottamusta, omien tunteiden tiedostamista ja hallitsemista, kykyä arvioida ja kontrolloida omaa käytöstä sekä empatiakykyä. (Keltikangas-Järvinen, 2010, 23–24, 65–69.) Yksi kasvattamisen tärkein tavoite on auttaa lasta hallitsemaan tunnereaktionsa. Lasta pitää tukea löytämään keinoja tunteiden ilmaisemiseen niin, että tunteiden aiheuttama käytös ei vahingoita häntä itseään tai ympäristöä. (Sinkkonen 2010, 170–171.) Sosioemotionaalinen kehitys ilmenee yksilöllisenä käyttäytymisenä lapsen arkisessa toiminnassa ja vuorovaikutussuhteissa. Myös lapsen fyysinen ja kognitiivinen kehitys sekä temperamentti- ja neurologiset piirteet vaikuttavat lapsen sosiaalis-emotionaaliseen kehitykseen. (Psykologiliitto 2017.)

3.1 Lapsen itsesäätely-, ja tunnetaitojen merkitys käyttäytymisen säätelyssä

Yksi merkittävin sosiaalis-emotionaalinen taito on itsesäätelyn taito, jolla tarkoitetaan lapsen kykyä käyttäytyä iänmukaisesti ja sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla. Itsesäätely voidaan määritellä kyvyksi säädellä tunteita, käyttäytymistä ja kognitioita ympäristölle suotuisalla ja omien tavoitteiden mukaisella tavalla. Itsesäätelyn kehitykseen vaikuttavat myötäsäätelykyvyt, ympäristö, yksilön ja ympäristön välinen vuorovaikutus sekä hermoston kehitys ja siihen linkittyvä kognitiivinen kehitys. Lapsen kognitiivinen ja kielellinen kehitys vaikuttaa myös lapsen kykyyn tunnistaa ja nimetä tunteita, mikä vaikuttaa lapsen kykyyn säädellä tunteitaan. Itsesäätelykyvyillä on tutkimusten mukaan

yhteys lapsen sopeutumiseen päivähoitoon sekä koulusuoriutumiseen. (Aro ja Laakso 2011, 10–17.)

Tunteet ovat osa ihmisyyttä ja ne ohjaavat ihmisen toimintaa. Tunteet ovat osa neurobiologiaa, ne virittävät elimistöä ja ohjaavat ihmistä toimimaan tilanteen mukaan. (Opetushallitus 2020b.) Tunteisiin liittyvällä käyttäytymisen säätelyllä tarkoitetaan ihmisen kykyä ymmärtää tunnekokemuksensa sekä kykyä säädellä tunteidensa ilmaisua siten, että toiminta on sosiaalisesti hyväksyttävää. Tunteiden säätelyn myötä kykenemme välttämään käyttäytymistä, joka on itselle tai muille vahingollista. Tunteidensäätelyn avulla yksilö pystyy rakentamaan vuorovaikutukseen silloinkin, kun hänellä on voimakkaita tunnekokemuksia. (Aro ja Laakso 2011, 10–17.)

Lapsen oman käyttäytymisen säätely, kuten toiminnan ja tunteiden säätely, vaativat harjoittelua. Varhaiskasvatuksen tärkeimpiä tavoitteita on opettaa lapsia hallitsemaan tunteitaan sekä kehittää lapsen itsesäätelyn taitoja. Näiden taitojen opettelussa on vertaisryhmä keskeisessä asemassa. Myös aikuisen rooli taitojen opettamisen ja oppimisen kannalta on huomattava. (Repo 2015, 27.) Lapsen itsesäätelytaitoja voidaan harjaannuttaa arjisissa tilanteissa. Esimerkiksi pettymistilanteet tai oman vuoron odottaminen ovat lapsille usein haastavia. Siksi on tärkeää, että lapset saavat kokemusta näistä haastavista tilanteista ja niihin liittyvistä tunteista. Aikuisen tehtävä on näissä tilanteissa olla lapsen tukena, ohjata tunteiden hallintaa ja tarjota lapselle tunteidenhallintakeinoja kuten tunteiden sanoittamista. (Kiviluote 2019, 19.) Itsesäätelyongelmien varhainen tunnistaminen ja lapselle järjestetty tuki voivat olla merkittäviä asioita lapsen kehityksen ja koulusuoriutumisen kannalta (Aro ja Laakso 2011, 17).

Lapsen sosiaalis-emotionaalinen kehitys on kuutena ensimmäisenä elinvuotena nopeaa lapsen oppiessa jatkuvasti uusia tunne- ja vuorovaikutustaitoja (Dowling 2010, 45, 78). Tunne-elämän kehityksen herkkyykskaudet ajoittuvat varhaislapsuuteen, murrosikään sekä sitä seuraavaan identiteetti-kriisiin. Näiden herkkyykskausien aikana lapsi on erityisen herkkä tunnekasvatukselle, jonka avulla voidaan tukea tunne-elämän kehitystä. (Kemppinen 2000, 1–4.) Tunnetaidoilla tarkoitetaan tunteiden tunnistamista, nimeämistä, niiden ilmaisemista ja tunteiden säätelyn taitoja. Tunnetaitoja tarvitaan, jotta yksilö voi tulla toimeen itsensä ja toisten kanssa. Monet tutkimukset ovat osoittaneet, että tunnetaitojen opettaminen on hyödyllistä ihmisen elämänkulun kannalta, sillä tunne-elämän suotuisan kehityksen tukeminen ja vahvistaminen suojaa lasta riskikäyttäytymiseltä, päihteiden käytöltä sekä syrjäytymiseltä. Tunne-elämän haasteet ovat puolestaan yhteydessä koulu- ja oppimisvaikeuksiin. (Kiviluote 2019, 5–24.) Tunnekasvatuksen tavoite on lämpimien, luottamuksellisten ja vuorovaikutuksellisten ihmissuhteiden muodostaminen (Kemppinen 2000, 1–4).

Tunnetaitojen oppimisen perusta on varhaislapsuuden kokemuksissa. Ensimmäinen tunnetaito, jonka vauva oppii on kiintymyksen taito. Kiintymisen taito on tärkeä taito lapsen kehityksen kannalta, sillä se mahdollistaa tasapainoisten ihmissuhteiden rakentumisen. Turvallisella ja lapsen tarpeet huomioivalla kiintymyssuhteella, jonka lapsi luo huoltajansa kanssa on positiivinen vaikutus

lapsen itsetuntoon ja minäkuvaan. (Isokorpi, 2004, 127–135.) Lapsen kyky säädellä tunteitaan, käyttäytymistään ja kognitiivisia toimintoja kehittyi iän mukana. Varhaiskasvatustilanteiden emotionaalinen kehitys liittyy tunteiden tunnistamiseen, nimeämiseen, ilmaisuun ja tulkintaan. (Pihlaja 2004, 218.) Tutkimusten mukaan lapsen täytyy ensin oppia tunnistamaan, nimeämään ja ilmaisemaan tunteita, jotta hän voi oppia säätämään niitä. Kielellisellä kehityksellä on suuri merkitys lapsen tunteiden säätelyn kehityksen kannalta. Verbaalisesti taitavien lasten on todettu ymmärtävän paremmin toisten tunteita. (Kiviluoto 2019, 15–16.)

Viisivuotias osaa tunnistaa ja nimetä perustunteita, kuten viha, suru ja ilo. Kouluikäinen osaa puhekeksyä tunteitaan sanoiksi, ja kouluikäisessä tunteiden tunnistaminen laajenee abstraktimpiin tunteisiin kuten syyllisyys ja mustasukkaisuus. Joillekin ihmisille tunteiden tunnistaminen on vaikeaa. Vaikeutta tunnistaa tunteita ja erottaa niitä kehon tuntemuksista nimitetään aleksitymiaksi. Aleksitymia on konkreettisiin asioihin suuntautunut ajattelutapa, johon liittyy vaikeus kuvailla omia tunteita. Joihinkin neurologisperäisiin oireyhtymiin kuten Aspergerin ja Touretten oireyhtymiin sekä tarkkaavaisuuden ja ylivilkkouden ongelmiin liittyy tunteiden tunnistamisen ja hallinnan vaikeutta. Arvion mukaan Suomessa aleksitymiaa on noin 13 prosentilla ihmisistä. (Opetushallitus 2020b.)

Kasvattajalla on tärkeä rooli tunnesäätelyn opettamisessa lapsille, sillä pienellä lapsella ei vielä ole tunnesanastoa. Kasvattajan on tärkeää havainnoida lapsen sanatonta, kehollista viestintää ja sanoittaa tunnereaktioita lapselle. Erityisen tärkeä rooli kasvattajalla on, silloin kun lapsella on voimakkaita negatiivisia tunnereaktioita. Lapsen on tärkeää oppia hallitsemaan kielteisiä tunteitaan. (Kanninen & Sigfrids 2012, 75–77.) Tunnetaidoissa mallioppiminen on tärkeää, sillä lapsi oppii katsomalla, kokemalla, samaistumalla ja jakamalla. Jo pieni lapsi osaa erottaa tunteita aikuisen sanatomista vihjeistä kuten ilmeistä, eleistä ja äänenpainoista. Aikuisen tehtävä on antaa tunteille nimet ja auttaa lasta ymmärtämään tunteiden aiheuttajia. Lapsen tulee saada kokea kaikenlaisia tunteita, eikä tunteita saisi jaotella oikeisiin ja väärisiin tunteisiin. Aikuisen on tärkeää myös reagoida lapsen tunteisiin ja helpottaa lapsen tunnekuormaa esimerkiksi lohduttamalla ja rauhoittamalla lasta. (Isokorpi, 2004, 127–135.)

Tunteet vaikuttavat erittäin voimakkaasti lapsen käyttäytymiseen, eikä voi olettaa, että lapsi käyttäytyy järkyttyneenä, vihaisena tai onnettomana erityisen tarkoituksenmukaisesti (Dowling 2010, 78). Hyvät tunnetaidot omaava lapsi kykenee tunnistamaan omia ja toisten tunteita sekä asettumaan toisen asemaan. Lapsen emotionaaliset vaikeudet näkyvät usein vuorovaikutustilanteissa, lapsen kyvyssä leikkiä yhdessä toisten lasten kanssa, solmia kontakteja ja tulla toimeen ikätovereiden kanssa. Jos lapsella ei ole kykyä tunnistaa toisten tunteita, hän ei pysty näkemään tilanteita toisen näkökulmasta eikä ymmärrä omaa osuuttaan toisen tunteissa. Nämä ongelmat näkyvät esimerkiksi niin, että lapsi käyttäytyy häiritsevästi tai vetäytyy sosiaalisista tilanteista. Tunteiden ja tunnetaitojen osuus olisi osattava ottaa huomioon, kun arvioidaan lapsen kehitystä ja mahdollista tuen tarvetta. (Opetushallitus 2020b.)

3.2 Empatiakyvyn, vuorovaikutuksen ja vertaissuhteiden merkitys kehitykseen

Empatiaksi määritellään omien ja muiden tunteiden tunnistaminen, kyky kuvitella tilanne toisen näkökulmasta sekä huolenpidon ja välittämisen osoittaminen (Kanninen ja Sigfrids 2012, 181). Empatia on eläytyvää myötätuntoa ja myötäelämistä. Empatia on osittain synnynnäistä, jotkut ovat luonnostaan empaattisempia kuin toiset, mutta empatiakykyä voi myös opetella. (Kalliopuska 1983, 11–17.) Lapsi ei osaa luonnostaan tasapainottaa omia tarpeitaan ja muiden huomioon ottamista. Lapsi oppii hallitsemaan käyttäytymistään sen jälkeen, kun hänen käyttäytymistään on ulkoapäin ohjattu. Jotta lapsi oppii hallitsemaan käyttäytymistään, hän tarvitsee aikuisen sanallista selittämistä, käytöksen kontrollointia, turvallisia rajoja sekä huolenpitoa. Jos lapselle ei aseteta rajoja, se voi johtaa välinpitämättömyyteen, itsehillinnän kehittymättömyyteen ja kyvyttömyyteen ehkäistä toisia vahingoittavaa käytöstä. Hellä huolenpito ja lapsen tarpeista huolehtiminen saavat lapsen tunteemaan olonsa turvalliseksi, ja sillä on positiivinen vaikutus lapsen minäkuvaan. Positiivinen minäkuva luo kyvykkyyden ottaa huomioon muidenkin tarpeet. (Kalliopuska 1983, 101–110.)

Empatiakyky kehittyy lapsella iän myötä ja se vaatii kehittyäkseen itsesäätelytaitoja, tietoisuutta oman toiminnan seurauksista ja kykyä asettua toisen henkilön rooliin. Lapsen kyky empatiaan rakentuu askeleittain erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Vauvaikäinen tunnistaa kasvoista tunteita ja reagoi itkulla toisen vauvan itkuun. Kaksivuotias osaa lohduttaa, ja näin hän pyrkii tietoisesti vaikuttamaan toisen tunteisiin. Noin kolmivuotiaana kehittyy kyky kuvitella miltä toisesta tuntuu. (Opetushallitus 2020b.) Valtaosa tunneviestinnästämme on sanatonta, kehon ja olemuksen kautta tapahtuvaa viestintää. Siksi empaattinen suhtautuminen toiseen vaatii kykyä lukea toisen sanattomia viestejä kuten äänensävyä, kehonkieltä ja ilmeitä. (Kinanen 2009, 61.) Useissa tutkimuksissa on osoitettu, että vanhemman empaattisuus lisää lapsen kykyä tuntea empatiaa muita kohtaan (Kalliopuska 1983, 101–110). Myöskin lapsen moraalikäsitteet ovat yhteydessä tunteisiin ja empatiakykyyn, sillä ilman tunteita moraalikaan ei ole mahdollinen (Isokorpi, 2004, 127–135.)

Lapsen sosiaalis-emotionaalisisessa kehityksessä on mukana aina sen yhteisön aikuiset ja lapset, jossa lapsi elää. Suhteessa aikuisiin lapsi peilaa itseään ja saa sitä kautta sosioemotionaalisen käsityksen itsestään. Luottamuksellisen aikuiskontaktin syntyminen on lapselle elintärkeää. Kun lapsella on läheinen ja turvallinen suhde hänestä huolehtiviin aikuisiin, lapsi uskaltaa antaa itsestään suhteeseen ja näyttää tunteensa. Lapsen sosiaalis-emotionaalisen kasvun tukemisessa olennaista on se, miten lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus toimii. (Pihlaja 2004, 226–237.) Lapset kehittyvät ja oppivat vuorovaikutuksessa. Myös varhaiskasvatussuunnitelma perustuu oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. (Opetushallitus 2018.)

Suurin osa sosiaalisia taitoja opitaan havainnoimalla muita, matkimalla toisten toimintaa sekä harjoittelemalla taitoja yhdessä toisten kanssa. Siksi lapselle vertaissuhteet ovat tärkeitä. (Marjamäki,

Kosonen, Törrönen ja Hannukkala 2015, 66.) Vertaissuhde voidaan määritellä vuorovaikutussuhteeksi, joka rakentuu vertaisten eli kognitiivisesti, emotionaalisesti ja sosiaalisesti samalla kehitystasolla olevien välille. Varhaiskasvatusryhmä on usein lapsille ensimmäinen vertaisryhmä, jossa lapsi toimii, ja jonka jäsenenä hän oppii uusia asioita. Tasapainoisissa vertaissuhteissa lapsi saa positiivisia kokemuksia toisten lasten kanssa toimimisesta (Opetushallitus 2018, 22). Vertaisryhmässä lapsi oppii esimerkiksi tärkeitä neuvottelu- ja ongelmanratkaisutaitoja. (Kalland 2012, 49–66.) Vertaissuhteissa opittu taito tulla toimeen kanssaihmisten kanssa on tarpeellinen taito kaikilla yhteiskunnassa (Dowling 2010, 32).

Ryhmään liittymisen taito on lapsuusiän keskeisiä taitoja (Salmivalli 2005, 74). Vertaisryhmän hyväksynnällä tai torjunnalla on iso merkitys lapsen pätevyden tunteen rakentumisen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta. Toistuvasti ryhmän ulkopuolelle jääminen vaikuttaa heikentävästi lapsen hyvinvointiin ja mielenterveyteen. Myönteiset kokemukset ryhmään kuulumisesta ja hyvät kaverisuhteet puolestaan vahvistavat lapsen mielenterveyden suojatekijöitä ja tukevat lapsen hyvinvointia. Varhaiskasvatusryhmässä olisikin kiinnitettävä huomiota lasten ryhmäytymiseen, sillä jokaisen lapsen tulisi saada varhaiskasvatuksessa onnistumisen kokemuksia ryhmään kuulumisesta ja toisten lasten kanssa toimimisesta. (Marjamäki, Kosonen, Törrönen ja Hannukkala 2015, 66.)

Lasten väliset kaverisuhteet vahvistavat lapsen sosiaalista kehitystä, lujittavat hänen itsetuntoaan sekä lisäävät lapsen kokemusta omasta osaamisestaan (Kalland 2012, 49–66). Kaverisuhteissa lapsi oppii tärkeitä asioita kuten vastavuoroisuutta, vuorovaikutustaitoja, sääntöjen noudattamista, leikin juonikuvioiden kehittämistä, toisen rooliin asettumista ja kompromissien tekoa (Lautamo ja Laaksonen 2017). Ryhmässä toimimisessa on tärkeää, että lapsen tavoitteet eivät ole liian itsekkeisiä. Sillä lapsi, joka pyrkii dominoimaan toisia ja liikaa ohjaamaan leikin kulkua, joutuu helposti kavereiden torjumaksi. Myös lapsen aggressiivinen käytös saattaa olla yksi vertaissuhteiden ongelmakohdista. (Salmivalli 2005, 59–68.) Usein lapset tarvitsevat aikuisen tukea kaveri- ja ystävyys-suhteiden solmimiseen. Esimerkiksi vetäytyvästi käyttäytyvät lapset tarvitsevat kasvattajan rohkaisua päästäkseen mukaan yhteisiin leikkeihin sekä saadakseen myönteisiä kokemuksia toisten kanssa leikkimisestä. (Marjamäki, Kosonen, Törrönen ja Hannukkala 2015, 66).

3.3 Ihmeelliset vuodet -menetelmä tukee sosiaalis-emotionaalisia taitoja

Ihmeelliset vuodet –menetelmä on yhdysvaltalaisen emeritusprofessori Carolyn Webster-Strattonin 1990-luvulla kehittämä ohjelma. Webster-Stratton on tehnyt monia tutkimuksia liittyen lasten kouluvalmiuksiin, käytöshäiriöihin ja niiden ehkäisyyn. Hän on myös kouluttanut lapsia, vanhempia ja ammattikasvattajia, sekä julkaissut aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Webster-Stratton on painottanut lapsen sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen sekä ongelmaratkaisutaitojen kehittymisen tärkeyttä sekä näiden taitojen tukemista kasvatuksessa. (Webster-Stratton 2011, VII–XI.) Webster-Strattonin kehittämä ryhmäpohjainen ohjausmenetelmä Ihmeelliset vuodet on tarkoitettu 5–12-

vuotiaille käytöshäiriöisille lapsille, heidän vanhemmilleen sekä lasten kanssa työskenteleville ammattilaisille. Ohjausmenetelmää voi käyttää myös nuorempien lasten kanssa. Menetelmän avulla pyritään vaikuttamaan lapsen käytösongelmiin, negatiiviseen käyttäytymiseen ja tottelemattomuuteen. (Ihmeelliset vuodet ry 2019.) Ohjelman pedagogisia työmenetelmiä ovat esimerkiksi lapsen positiivinen huomioiminen, kannustaminen ja kehuminen, kannustimien käyttö, lapsen huonon käytöksen jättäminen huomiotta, aikalisä huonon käytöksen hillitsemiseksi, tunteiden säätelyn opettelu ja ongelmaratkaisu- ja ystävyydestaitojen opettelu. Menetelmää voidaan käyttää myös sellaisten lasten kanssa, joilla ei ole varsinaisia käytöshäiriöitä, sillä menetelmä antaa työkaluja monenlaisiin kasvatustilanteisiin. (Wedstern-Stratton 2011.)

Ihmeelliset vuodet -menetelmää on käytetty ja tutkittu ympäri maailmaa yli 30 vuoden ajan. Suomessa menetelmä pilotoitiin Omaiset mielenterveystyön tukena (OTU) ry:n koordinoimana vuonna 2010. OTU ja Ihmeelliset vuodet ry ovat kouluttaneet menetelmän käyttöön suomalaisia varhaiskasvattajia ja opettajia. Vuonna 2017 menetelmän valtakunnallinen koordinaatio- ja koulutusvastuu siirtyi Suomen Mielenterveysseuralle (Kasvun tuki 2016). Ihmeelliset vuodet ohjelmaperheeseen kuuluu vanhemmille tarkoitettuja ohjelmia, varhaiskasvattajille ja alakoulun henkilökunnalle suunnattua ryhmänhallintaohjelmaa sekä lasten ohjelmia Dinosauruskoulu ja Pienryhmä Dino. Vuoden 2020 alusta Ihmeelliset vuodet -työmenetelmien tuki siirtyi Turun Yliopiston lastenpsykiatriseen keskukseseen. (MIELI 2020a.)

Varhaiskasvatuksen työntekijöille ja alakoulujen henkilökunnalle suunnatussa Ihmeelliset vuodet -ryhmänhallintamenetelmässä annetaan ammattikasvattajille valmiuksia kohdata haastavasti käyttäytyvä lapsi. Ammattikasvattajien koulutus tapahtuu ryhmämuotoisissa työpajakoulutuksissa. Koulutuksen tavoite on parantaa kasvattajan taitoja ryhmänhallinnassa, kehujen ja kannustimien kohdentamisessa sekä vähentää negatiivista asennetta haastavasti käyttäytyvää lasta kohtaan. Koulutus koostuu seitsemästä osa-alueesta, jotka ovat positiivisen suhteen luominen lapsiin ja huoltajiin, ennakoiva suunnittelu haastavasti käyttäytyvien lasten kanssa toimimiseen, myönteisen käyttäytymisen edistäminen ryhmässä, kannustimien käyttö lasten motivoinnissa, lasten häiriökäyttäytymiseen puuttuminen, lapsen haastava käytökseen puuttuminen seuraamusten avulla sekä itsesäätelyn ja tunteiden hallinnan opettaminen lapsille. Koulutuksessa on työnohjauksellinen ote ja siihen osallistujat tekevät koulutuksen aikana työpaikoillaan työhön liittyviä välitehtäviä, joiden kautta menetelmä siirretään käytännön työhön. (MIELI 2020b.)

Ihmeelliset vuodet –menetelmän ratkaiseva ajatus on, että aikuinen voi omaa toimintaa muuttamalla muuttaa myös lapsen käytöstä. Keskiössä on kasvattajan toimintatapojen sekä koko päiväkodin / koulun toimintakulttuurin muuttaminen lapsilähtöisemmäksi ja johdonmukaisemmaksi. Menetelmä korostaa sosiaalisten taitojen harjoittelua, positiivisen käytöksen vahvistamista, negatiivisen käytöksen vähentämistä sekä mallioppimista. (Kasvun tuki 2016.) Menetelmän on useissa tutkimuksissa todettu vähentävän lasten häiritsevää ja aggressiivista käyttäytymistä, parantavan lasten

itsetuntoa, lisäävän lasten akateemisia taitoja ja prososiaalista käytöstä. Ohjelma vaikuttaa tutkusti myös ammattikasvattajan ammattitaitoon, sillä ohjelma parantaa kasvattajan ryhmänhallintataitoja ja lisää kasvattajan käyttämien kehujen ja kannustamisen määrää. (MIELI 2020b.)

THL:n (2017) raportin mukaan lasten ohjautuminen psykiatriseen erikoissairaanhoidon Suomessa lisääntynyt viime vuosina. Suurimmat lastenpsykiatrisen hoidon potilasryhmät olivat nimenomaan lapset, joilla oli diagnoosina aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö ja käytöshäiriö kuten uhmakkuushäiriö, tunnehäiriöt, ja sosiaalisen vuorovaikutuksen häiriöt. (THL 2017.) Erialaisten tunne- ja käytöshäiriöiden lisääntyminen näkyy varmasti myös varhaiskasvatuksen arjessa. Koska saan sosionomiopintojen myötä pätevyys toimia varhaiskasvattajana, keskityn opinnäytetyössäni Ihmeelliset vuodet-menetelmän ammattikasvattajille tarkoitettuun osioon ja sen aineistoon. Uskon, että ammattikasvattajien osioon keskittyminen antaa minulle tulevana varhaiskasvatuksen ammatillisena työkaluja toimia rakentavasti päiväkodin arjen lisääntyneissä haastavissa kasvatustilanteissa. Tutkimukseni myötä myös Iisalmen kaupungin varhaiskasvatus saa tietoa Ihmeelliset vuodet -menetelmän käytöstä varhaiskasvattajan työssä sekä menetelmän vaikutuksista lapsiryhmään ja kasvattajien ammatillisuuteen.

Opinnäytetyöni aihe on ajankohtainen siksi, että Iisalmissa on viime vuosina koulutettu varhaiskasvatuksen ammatillisia käyttämään työssään Ihmeelliset vuodet-menetelmää. Opinnäytetyöni antaa tietoa Ihmeelliset vuodet-menetelmän koulutuksen osallistuneiden iisalmelaisten varhaiskasvattajien käyttökokemuksista ja siitä, miten menetelmän käyttö on vaikuttanut varhaiskasvattajien vuorovaikutukseen, ammatillisuuteen sekä päiväkodin haastavista kasvatustilanteista selviytymiseen.

Varhaiskasvattajien käyttökokemuksista Ihmeelliset vuodet-menetelmästä on tehty kolme opinnäytetyötä. Vuonna 2016 Daniye Jokinen ja Juho Olenius tutkivat Vantaalaisten varhaiskasvattajien kokemuksia menetelmän käytöstä opinnäytetyössään ”Ihmeelliset vuodet –menetelmä Vantaan varhaiskasvatuksessa” (Jokinen ja Olenius 2016). Suvi Lahtinen on tutkinut varhaiskasvattajien käyttökokemuksista menetelmästä opinnäytetyössään ”Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia Ihmeelliset vuodet- koulutuksesta” (Lahtinen 2019). Tiia Levy on tuoreessa, viime vuonna ilmestyneessä, ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään tutkinut Ihmeelliset vuodet -menetelmän käyttöönottoa ja varhaiskasvattajien käyttökokemuksista menetelmästä Etelä-Pohjanmaalla (Levy 2020).

Jokinen ja Olenius selvittivät opinnäytetyössään teemahaastattelun avulla Vantaalaisten varhaiskasvattajien kokemuksia Ihmeelliset vuodet –menetelmän käyttöönotosta. Heidän tutkimustuloksensa perusteella varhaiskasvattajien käyttökokemukset menetelmästä olivat positiivisia ja kasvattajat näkivät menetelmän vaikuttaneen positiivisesti niin lapsiin, kasvatuskumppanuuteen vanhempien kanssa, kuin varhaiskasvattajien ammatilliseen kasvuun. Tutkimuksen mukaan varhaiskasvat-

tajat käyttivät menetelmää työssään tarpeen mukaan, kaikenlaisissa tilanteissa, kuten keskittymistä vaativissa tilanteissa, siirtymätilanteissa ja koko ryhmän yhteisissä hetkissä. Tutkimuksessa haastateltavat olivat kokeneet, että menetelmän käytön myötä ryhmähenki lapsiryhmässä oli parantunut keskinäisen kannustamisen ja yhteisten onnistumisten myötä. Kaikki haastateltavat kokivat menetelmän vaikuttaneen heidän ammatillisuuteensa ajattelutavan muutoksena. Muutos näkyi käytännön työssä muun muassa uusina työskentelytapoina ja johdonmukaisempana työskentelynä (Jokinen ja Olenius 2016).

Suvi Lahtinen teemahaastatteli opinnäytetyössään porilaisia varhaiskasvatuksen opettajia ja tutki heidän kokemuksiaan Ihmeelliset vuodet -ryhmänhallintamenetelmän hyödyllisyydestä, menetelmän vaikutuksista lapsiryhmään, opittujen taitojen jalkauttamisesta työyhteisöön sekä sen vaikutuksesta ammatilliseen kasvuun. Opinnäytetyön tuloksista selvisi, että haastateltavat kokivat Ihmeelliset vuodet -ryhmänhallintamenetelmäkoulutuksen käyttökelpoiseksi ja tarpeelliseksi. Kaikki haastateltavat kokivat saaneensa menetelmästä keinoja ja välineitä omaan työhönsä. Tutkimuksen mukaan eniten käytetyiksi ja hyödyllisimmiksi menetelmiksi koettiin lapsen kehuminen, kannustaminen ja positiivisuuden korostaminen. Menetelmien käytöllä haastateltavat kokivat olevan positiivisia vaikutuksia lasten sosioemotionaalisiin taitoihin sekä koko lapsiryhmään. Lisäksi haastateltavat kokivat saavansa menetelmästä itsevarmuutta omaan ammatillisuutensa. (Lahtinen 2019).

Tiia Levy selvitti opinnäytetyössään teemahaastattelun keinoin miten Etelä-Pohjanmaalaiset Ihmeelliset vuodet -menetelmäkoulutuksen käyneet varhaiskasvattajat kokivat menetelmän käyttöönottamisen. Tutkimuksessa selvisi, että haastateltavat olivat kokeneet menetelmän käyttöönoton hyödyllisenä. Tutkimuksen mukaan työtiimillä oli iso vaikutus siihen miten aktiivisesti menetelmä otettiin käyttöön lapsiryhmässä. Menetelmän käyttöönottamisvaiheessa olisi koulutettavia työtiimejä hyvä tukea menetelmän jalkauttamisessa lapsiryhmään. Tutkimukseen osallistuneet kasvattajat ottivat käyttöön erityisesti ennakoivia ja positiivisia ryhmänhallintamenetelmiä. Haastateltavat kokivat, että menetelmän avulla negatiivisia vuorovaikutuskierteitä onnistuttiin katkaisemaan ja lapsiryhmän ilmapiirissä näkyi positiivisia muutoksia. (Levy 2020).

3.3.1 Ihmeelliset vuodet-menetelmä Iisalmen varhaiskasvatuksessa

Iisalmen kaupunki on kouluttanut varhaiskasvattajia menetelmän käyttöön vuodesta 2018 lähtien. Koulutettavat ovat varhaiskasvatuksen opettajia, lastenhoitajia, perhepäivähoitajia, päiväkodin johtajia, varhaiskasvatuksen erityisopettajia, alakoulun ja esiopetuksen opettajia sekä koulunkäynninohjaajia. Koulutus tapahtui niin, että kaksi Iisalmen kaupungin varhaiskasvatuksen työntekijää on käynyt menetelmän ammattikasvattajien työpajakoulutuksen vuonna 2016 ja kouluttaja koulutuksen vuonna 2018. Koulutusten jälkeen he ovat oman työnsä ohessa kouluttaneet Iisalmen varhaiskasvatuksessa työskenteleviä ammattilaisia käyttämään Ihmeelliset vuodet -menetelmää työssään. Yhden ryhmän koulutus kestää noin puolivuotta, ja se sisältää 5–6 lähiopetuspäivää sekä omalla työpaikalla suoritettavia ”kotitehtäviä”. (Hiltunen ja Puurtinen 2020.)

Koulutuksessa annetaan konkreettisia keinoja positiivisen vuorovaikutuksen lisäämiseen, käytöshäiriöiden ennaltaehkäisyyn ja häiriökäyttäytymisen vähentämiseen sekä myönteisen käytöksen edistämiseen. Koulutuksen tavoitteena on, että ammattikasvattaja oppii käyttämään ennakoivia ja positiivisia ryhmänhallintamenetelmiä. Koulutus on ryhmämuotoinen valmennusprosessi, jossa korostuu itsereflektio, vertaiskeskustelu, työnohjauksellisuus, positiivisuus ja käytännönläheisyys. Opetusmetodeista keskeisin on oivalluttaminen eli yhteisten keskustelujen ohjaaminen niin, että kasvattaja herää ajattelemaan ja arvioimaan omaa käyttäytymistään ja vuorovaikutustaan. Muita opetusmetodeja ovat video-klipit, rooliharjoitukset, pari- ja ryhmätyöt, keskustelut, mallinnus sekä oman työpaja-vihon käyttö. (Hiltunen ja Puurtinen 2020.)

Kouluttajien kokemukset menetelmän käytöstä olivat erittäin positiivisia. He käyttävät menetelmän oppeja työssään päivittäin. Menetelmän käyttö näkyy heidän työssään lasten ja työkavereiden huomioimisena ja positiivisten asioiden korostamisena. Menetelmää käytettäessä huomioidaan lapsen yksilölliset tarpeet, ja opeteltavat asiat pilkotaan pieniin osiin ja välitavoitteisiin. Tavoitteisiin edetään niin, että lasta palkitaan onnistuneesta käytöksestä. Kaiken perusta on positiivisen ja läheisen suhteen muodostaminen lapseen niin, että kasvattaja oppii tuntemaan lapsen. Kouluttajat kokivat, että menetelmän käyttö on muokannut heidän ajatteluaan, ja käyttäytymistään ja saanut heidät näkemään haastavasti käyttäytyvät lapset uudessa valossa. Kouluttajien mukaan menetelmä on vaikuttanut vuorovaikutukseen lasten kanssa niin, että lapset hakevat vähemmän huomiota negatiivisilla tavoilla, voimakkaat tunteenpurkaukset ovat vähentyneet, lasten toiminnanohjauksen säätely on parantunut ja lievät käytöshäiriöt ovat vähentyneet. Menetelmä on vaikuttanut myös päiväkotiryhmän ryhmädynamiikkaan niin, että rento olo ryhmässä on lisääntynyt ja lapset ovat oppineet antamaan toisilleen positiivista palautetta. (Hiltunen ja Puurtinen 2020.)

4 HAASTAVAT KASVATUSTILANTEET JA VARHAISKASVATTAJIEN VUOROVAIKUTUS

Haastava käyttäytyminen varhaiskasvatuksessa pitää sisällään päiväkodin arjen konflikteja, mutta myös lasten diagnosoituja käytöshäiriöitä. Haastavista kasvatustilanteista puhuttaessa pitää välttää lapsen leimaamista. On myös syytä muistaa, että lapsi ei käyttäydy tahallaan huonosti, vaan lapsen haastavan käytöksen taustalla vaikuttavat aina sosiaalis-emotionaaliset vaikeudet. Kaikki lapset tarvitsevat aikuisen tukea sosiaalis-emotionaaliseen kehitykseensä ja haastavia kasvatustilanteita esiintyy myös lasten kanssa, joilla ei ole ongelmia sosiaalis-emotionaalisisessa kehityksessä. Lähes kaikissa päiväkotiryhmissä on kuitenkin lapsia, jotka tarvitsevat erityistä tukea sosiaalis-emotionaaliseen kehitykseensä. (Ahonen 2017, 28–31.)

Haastavana käyttäytymisenä, johon lapsi tarvitsee sosiaalis-emotionaalista tukea pidetään diagnosoitujen uhma,- ja käytöshäiriöiden lisäksi lapsen aggressiivista ja uhmakasta käyttäytymistä sekä levotonta ja vetäytyvää käytöstä ja voimakkaita tunteen purkauksia. Varhaiskasvatusalalla lasten haastava käyttäytyminen koetaan työn kuormittavimpana tekijänä. (Ahonen 2017, 28–31, 150.) Tutkimusten mukaan noin 10-30%:lla alle kouluikäisistä lapsista on sosiaalis-emotionaalisia ongelmia. Nykyään inklusiivisen kasvatuskäytännön myötä pyritään siihen, että erityistä tukea tarvitsevat lapset ovat tavallisissa varhaiskasvatusryhmissä. Tämä järjestely asettaa haasteita varhaiskasvatuksen henkilöstön työlle, koska se on lisännyt henkilöstön monipuolisemman osaamisen tarvetta sosiaalis-emotionaalista tukea tarvitsevien lasten tukemiseen. (Kiviluote 2019, 18.)

Yksi varhaiskasvattajia työssä kuormittava haaste on lasten voimakkaat tunteenpurkaukset, jotka ovat varhaiskasvatusikäisillä-ikäisillä lapsilla päivittäisiä. Voimakkaissa tunteenpurkauksissa, joihin liittyy kiukkua ja itkua, lapsi menettää käyttäytymisensä hallinnan, kun tunteet ottavat hänessä vallan. Voimakkaat tunteenpurkaukset johtuvat vasta kehittymässä olevista itsesäätelytaidoista sekä lapsen puutteellisista kyvyistä ilmaista itseään kielellisesti. Tunteenpurkauksiin kasvattajan tulisi suhtautua empaattisesti, auttaa lasta rauhoittumaan ja palauttamaan lapsen yhteys itseensä niin, että käyttäytymisen säätely on taas mahdollista. Aikuisen on myös tärkeää näyttää lapselle, että voimakkaan tunteen kanssa selvitään yhdessä. Joskus tunteenpurkauksia voidaan ehkäistä myös harhautuksella, joka tarkoittaa lapsen huomion kiinnittämistä muihin kuin harmitusta aiheuttaviin asioihin. Toisaalta tunteenpurkauksien systemaattinen välttely ei ole lapsen kehitykselle hyväksi. Esimerkiksi pettymysten välttely voi johtaa lapsen henkiseen pahoinvointiin ja sosiaalis-emotionaalisen käyttäytymisen häiriintymiseen. (Ahonen 2017, 51–53.)

Lapsen sosiaalis-emotionaaliset haasteet näkyvät lapsen tunteiden ilmaisussa, vuorovaikutuksessa ja sosiaalisessa toiminnassa. Lapsen sosiaalis-emotionaaliset haasteet ilmenevät arjen toiminnoissa esimerkiksi arkana ja vetäytyvänä käytöksenä tai häiritsevänä, ylivilkkaana ja aggressiivisena käytöksenä sekä pelkoina. Lapsi, jolla on sosiaalis-emotionaalisia haasteita voi vaikuttaa tunteettomalta, eikä hän pysty asettumaan toisen asemaan. Lapsi voi myös rikkoa tahallisesti sääntöjä tai olla oppimistilanteissa motivoitumaton ja keskittymiskyvytön. Sosiaalis-emotionaalisilla haasteilla on

tutkitusti yhteys oppimisvaikeuksiin sekä lapsen kielellisiin ja matemaattisiin taitoihin. (Pihlaja 2004, 216–237.)

4.1.1 Aggressiivinen ja uhmakas käytös

Aggressio on hyödyllinen tunne, jota tarvitaan itsensä puolustamiseen, hyväksyttävän käytöksen oppimiseen, tunteiden tunnistamiseen ja hyväksymiseen, rakentavaan riitelyyn sekä kieltämiseen (Mielenterveystalo s.a.). Uhmaiässä ja murrosiässä terve aggressio palvelee itsenäistymiskehitystä. Jos aggressio on rajatonta ja impulsiivista, se kuitenkin haittaa lapsen ja nuoren elämää, koulunkäyntiä ja ihmissuhteita. (Sinkkonen 2010, 170–171.) Aggressiivisesti käyttäytyvillä lapsilla on todettu olevan vaikeuksia ymmärtää sosiaalisia tilanteita ja toisen henkilön antamia sosiaalisia vihteitä. Puutteellisten sosiaalisten taitojen vuoksi vuorovaikutustilanteet usein epäonnistuvat. Nämä kielteiset sosiaaliset kokemukset pahentavat näiden lasten sopeutumisvaikeuksia, aggressiivista käytöstä ja itsehallinnan puutetta entisestään. (Webster-Stratton 2011, 246–262.)

Kasvattajan tärkein tehtävä on opettaa lapset hallitsemaan aggressiivista käytöstään. Kasvattaja voi opettaa lapsille aggressiivisten tunteiden hallintaa opettamalla lapsille ongelmanratkaisu- ja keskustelutaitoja sekä auttamalla heitä tulkitsemaan sosiaalisia tilanteita. Tunteiden säätelyä voi opetella erilaisten tunnekieltä kehittävien harjoitusten avulla. Lasten kanssa voi myös opetella rauhoittumis- ja rentoutumiskeinoja sekä opettaa lapselle myönteistä sisäistä puhetta, joka rauhoittaa. Myös kasvattaja itse on roolimalli lapsille omien tunteiden ilmaisemisessa, kun kasvattaja pysyy haastavissakin tilanteissa rauhallisena ja välttää vastaamasta lapsen aggressiiviseen käytökseen aggressiolla. (Webster-Stratton 2011, 246–262.)

Lapsen uhmakas käytös ilmenee usein niin, että lapsen on vaikea noudattaa sääntöjä ja toimia ohjeiden mukaan. Lisäksi uhmakas käyttäytyminen ilmenee konfliktiherkkyytenä muiden kanssa. Uhmakkaan käytöksen taustalla on usein lapsen joustamaton mieli. Esimerkiksi päiväkodissa toiminnasta toiseen siirtyminen vaatii lapselta kykyä joustaa. Kyetäkseen mukautumaan toiminnasta toiseen, lapsi tarvitsee itsesäätelytaitoja sekä tietoa siitä millaista käytöstä häneltä missäkin tilanteessa edellytetään. Uhmakkaasti käyttäytyvä lasta voi tukea perustelemalla lapselle toimintakäytäntöjä ja selvittämällä sääntöjen taustalla olevat syyt sekä ennakoimalla tilanteita. Ennakointiin voi käyttää erilaisia ajastimia. Myös päiväohjelman kuvaaminen kuvakorteilla auttaa lasta ennakoimaan hoitopäivän tapahtumia. (Ahonen 2017, 37–43.)

Carolyn Webster-Strattonin mukaan kasvattajan huomio palkitsee uhmakasta käytöstä. Ihmeelliset vuodet menetelmässä ohjataan jättämään lapsen uhmakas käytös huomiotta silloin, kun se on turvallista. Huomiotta jättäminen on tehokas tapa ohjata käyttäytymistä, sillä se vie lapselta hänen haluamansa huomion eikä palkitse lasta huonon käytöksen jatkamisesta. Lapsen huomiotta jättäminen tarkoittaa sitä, että kasvattaja ei reagoi lapsen huonoon käytökseen ilmeillään, eleillään eikä puheellaan. Huonon käytöksen huomiotta jättäminen ei kuitenkaan ole oikea kasvatustapa silloin,

kun lapsi käytöksellään loukkaa toisia tai on vaaraksi itselleen tai muille. (Webster-Stratton 2011, 118–127.) Joskus lapsen käytös voi kuitenkin olla niin aggressiivista, että lapsen käytöstä on pakko rajoittaa ryhmän turvallisuuden vuoksi. Tällaisissa tilanteissa lapselle voi ensin antaa käytöksestä varoituksen, mutta jos varoitus ei toimi, lapsi poistetaan ryhmästä aikuisen kanssa sivummalle rauhoittumaan. (Ahonen 2017, 37–43.) Kasvattajan on myös tärkeää kehua lapsia silloin, kun he käyttäytyvät hyvin. Kasvattaja voi kannustaa lasta myös häiritsevän käyttäytymisen itsetarkkailuun esimerkiksi palkitsemisohjelman avulla. Palkitsemisohjelmassa kiinnitetään huomiota lapsen hyvään käytökseen, josta lasta palkitaan esimerkiksi tarralla tai muulla merkinnällä. (Webster-Stratton 2011, 118–127.)

4.1.2 Levoton ja vetäytyvä käytös

Lapsen erittäin vilkasta käyttäytymistä, johon liittyy motorista levottomuutta, kovaa ääntä, impulsiivisuutta sekä tarkkaavaisuuden vaikeuksia pidetään levottomana käyttäytymisenä. Levottoman käyttäytymisen taustalla on lapsen temperamentti- ja aivojen kypsyttömyys. Levoton käytös voi joskus johtua myös lapsen henkisestä pahasta olost ja turvattomista kotioiloista. Levoton käyttäytyminen on tyypillistä alle kouluikäisillä lapsilla, sillä alle kouluikäinen on eloisa ja hänelle passiivinen paikoillaan istuminen on haastavaa. Levotonta käyttäytymistä pidetään ongelmana silloin, kun se haittaa lapsen kykyä olla mukana yhteisessä toiminnassa tai häiritsee ryhmän muita lapsia. (Ahonen 2017, 43–47.)

Joskus lapsen levottoman käytöksen syynä on ADHD (Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder) häiriö. ADHD on aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö, jota esiintyy noin 4–7 % lapsista ja nuorista. ADHD:lle tyypillisiä oireita ovat tarkkaamattomuus, ylivilkkaus, hyperaktiivisuus ja impulsiivinen käytös. Tarkkaavuuden ongelmat näkyvät vaikeuksina keskittyä sekä vaikeutena kuunnella puhetta tai seurata ohjeita. Impulsiivisuus ilmenee vaikeutena odottaa vuoroaan ja toisten keskeyttämisestä. Oireyhtymään liittyy myös vaikeus sietää pettymyksiä sekä voimakas mielialojen vaihtelu. Lapsen ADHD ja tuen tarve pitää ottaa huomioon varhaiskasvatuksessa muokkaamalla opetusta yksilöllisesti sekä käyttämällä keskittymistä auttavia menetelmiä. (Huttunen ja Socada 2019.)

Levottomasti käyttäytyvän lapsen kohdalla on huomioitava päiväkodin toimintaympäristö, jonka tulisi olla selkeä ja häiriötön. Lapselle voi olla hyötyä myös apuvälineistä kuten aktiivisyynystä, stressipallosta tai kuulosuojaimista. Kommunikointia voi tukea kuvakorttien avulla. Levottomasti käyttäytyvä lapsi hyötyy kasvattajan tarjoamasta toiminnanohjauksen tukemisesta. Toiminnanohjauksella tarkoitetaan lapsen kykyä suunnitella toimintaansa, toteuttaa toiminta ja arvioida sitä. Levottomasti käyttäytyvä lapsi tarvitsee usein toistoja oppiakseen asioita. Positiivinen ja säännöllinen palaute tukee lapsen oppimista. Palautetta voi tehostaa konkreettisilla palkitsemisjärjestelmillä. (ADHD-liitto s.a.). Myös Ihmeelliset vuodet menetelmä ohjeistaa ammattikasvattajia kiinnittämään huomiota ennustettavissa olevaan ja turvalliseen toimintaympäristöön, johon kuuluu rutiinien ja

aikataulujen suunnittelu, hallitut siirtymät toiminnasta toiseen ja selkeät säännöt. Levottomille lapsille tulisi antaa mahdollisuus liikkua sopivilla, muita häiritsemättömillä tavoilla silloin, kun toiminta edellyttää pitkää paikallaan olemista. (Webster-Stratton 2011, 45–51.)

Vetäytyvällä käyttäytymisellä tarkoitetaan lapsen sopeutumattomuutta lapsiryhmään sekä vaikeutta osallistua sosiaaliseen toimintaan kuten ohjattuun toimintaan tai yhteisiin leikkeihin. Voimakas ujous saattaa aiheuttaa lapsessa vetäytyvää käyttäytymistä. (Ahonen 2017, 49.) Ujous on inhibitiotemperamenttipiirteen osa, joka tarkoittaa sitä, että sitä että yksilö luonnostaan reagoi uusiin tilanteisiin varautuneesti ja vetäytymällä (Keltikangas-Järvinen 2010, 36–41). Vetäytyvän käytöksen syynä voi olla lapsen vaikeus tunnistaa toisten sosiaalisia viestejä tai kyvyttömyyttä vastata viesteihin myönteistä vuorovaikutusta edistävällä tavalla. Aikaisemmin ujoutta pidettiin arvostettavana ominaisuutena, mutta nyky-yhteiskunnassa ihaillaan sosiaalisuutta, jota pidetään menestyksen ehtona. Vetäytyvän, ujon ja passiivisen lapsen huomioiminen ja kannustaminen kuormittavat kasvattajia varsinkin, jos ryhmässä on muitakin tukea tarvitsevia lapsia. (Ahonen 2017, 49.)

Yksi kasvattajia kuormittava tekijä vetäytyvässä käyttäytymisessä on huoli lapsen kehityksestä, jos lapsi toistuvasti vetäytyy sosiaalisesta vuorovaikutuksesta (Ahonen 2017, 49.) Vetäytyvästi käyttäytyvät lapset jäävät nimittäin helposti paitsi vertaisryhmän positiivisista hyödyistä vertaisryhmän ollessa tärkeä sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen kehittäjä. Ujo ja vetäytyvä lapsi tarvitsee kokemuksia ja kasvattajan neuvoja siihen, että hän uskaltautuu mukaan muiden lasten leikkeihin. Ujolle lapselle on tärkeää järjestää tilanteita, joissa hän kokee, että toisten kanssa leikkiminen on palkitsevaa. Kasvattaja voi järjestää leikin, jossa ujolla lapsella on selkeä ja positiivinen rooli, ja tukea läsnäolollaan lasta selviytymään annetusta leikkiroolista. Kasvattajan tehtävä on myös varmistaa, että ujoa lasta ei jätetä ulkopuoliseksi yhteisistä leikeistä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 36–48.)

4.1.3 Uhmakkuus- ja käytöshäiriöt

Joskus voimakkaan uhmakkuuden syynä on uhmakkuushäiriö. Lasten uhmakkuushäiriö ilmenee 7–12 vuoden ikäisillä lapsilla. Uhmakkuushäiriö on melko yleinen ongelma, jopa 10 % lapsista kärsii lieväasteisesta uhmakkuushäiriöstä ja noin 2 % lapsista hankalampiasteisesta uhmakkuudesta. Uhmakkuushäiriöiselle lapselle on tyypillistä poikkeavan tottelematon käytös, riitely, kieltäytyminen sääntöjen noudattamisesta, tahallinen toisten ärsyttäminen sekä usein ilmenevä vihaisuus, ilkeys ja kostonhimoisuus. Uhmakasta käytöstä esiintyy myös muiden lastenpsykiatristen häiriöiden yhteydessä, kuten tarkkaavuus- ja ylivilkkaushäiriössä (ADHD), masennuksessa ja psykoottisissa häiriöissä. (Huttunen 2018a.)

Joskus lapsen käytös on niin haastavaa, että lapsella diagnosoidaan käytöshäiriö. Käytöshäiriö on yksi yleisimmistä lastenpsykiatrisen hoidon syistä. Käytöshäiriö on epäsosiaalisen käyttäytymisen malli, jonka oireita ovat uhmakas, aggressiivinen tai epäsosiaalinen käytös, joka vaikeuttaa sosiaa-

lisiä suhteita ja suoriutumista arjesta. Käytöshäiriöiselle lapselle on tyypillistä käytös, jolla hän tahallisesti rikkoo sosiaalisia sääntöjä, tuhoaa toisen omaisuutta sekä loukkaa toisten perusoikeuksia. Usein käytöshäiriöihin liittyy kehityksellisiä haasteita, oheissairastavuutta ja psykososiaalista kuormitusta. Käytöshäiriöt ovat viime vuosina lisääntyneet. (Huttunen 2018b; Moilanen 2004, 265–275.) Lapsen käytöshäiriöiden ensisijaisia hoitomuotoja ovat psykososiaaliset hoitomuodot. Hoitoa toteutettaessa on tärkeää tehdä yhteistyötä lapsen perheen, terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen tai koulun ja sosiaalitoimen kanssa. Käytöshäiriöitä voidaan ehkäistä edistämällä lapsen vuorovaikutus-, tunne-, ja ongelmanratkaisutaitoja sekä lievittämällä lapsen arjen kuormittavia riskitekijöitä. (Käytöshäiriöt lapset ja nuoret: Käypä hoito -suositus 2018.) Useiden tutkimusten perusteella vanhemmuuden tukemisen ohjelmat on todettu tehokkaiksi tavoiksi vähentää lasten käytöshäiriöitä (THL 2019). Ihmeelliset vuodet- ohjelma on yksi merkittävimmistä ohjelmista, jonka avulla vanhemmat ja ammattikasvattajat ovat saaneet työkaluja käytöshäiriöisten lasten kanssa toimimiseen.

4.2 Haastavasti käyttäytyvä lapsi tarvitsee sosiaalis-emotionaalista tukea

Usein päivähoito on ensimmäinen paikka, jossa kiinnitetään huomiota lapsen poikkeavaan käytökseen ja mahdolliseen tuen tarpeeseen. Koska suurin osa alle kouluikäisistä lapsista on varhaiskasvatuksen piirissä, ovat varhaiskasvattajat merkittäviä toimijoita lapsen sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa (Opetushallitus 2017, 8–9). Jotta lapset, joilla on haasteita sosiaalis-emotionaalisissa taidoissa saavat käyttäytymisensä ja oppimiseensa tarvittavaa tukea, on varhaiskasvatuksen ammattilaisten tärkeä tunnistaa lapsen tuen tarpeet. Varhaiskasvattajan tulee aina selvittää lapsen sosiaalis-emotionaalisen tuen tarve, jos lapsen käytös vieroksuttaa toisia, jos lapsi elää pitkälti omissa maailmoissaan, jos hän ei osaa leikkiä, jos lapsen kehitys taantuu, jos lapsella on poikkeavuutta tunneilmaisussa tai jos lapsella on vakavia pelkoja. Jos lapsen sosioemotionaalinen kehitys huolestuttaa varhaiskasvattajaa, hän voi konsultoida lapsen tilanteesta erityisvarhaiskasvatuksen opettajaa. Huoli tulee ottaa esille myös lapsen huoltajien kanssa. Tarpeen mukaan huoltajia ohjataan ottamaan yhteyttä kasvatusta ja perheneuvolaan sekä lastenneuvolaan lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi. (Pihlaja 2004, 216–237.)

Ensisijainen vastuu lapsen tasapainoisesta kehityksestä ja hyvinvoinnista on huoltajilla. Mutta koska koti, päiväkotiki ja koulu ihmissuhteineen muodostavat lapsen merkittävimmät kasvuympäristöt, on lapsen käyttäytymisen ongelmien hoidossa tärkeää kiinnittää huomiota myös varhaiskasvatuksessa ja koulussa annettavaan tukeen. Lapsiryhmällä ja vertaistuellalla on myös merkittävä rooli perhelähtöisen tuen rinnalla lapsen sosiaalisten taitojen vahvistamisessa. (Huikko, Kovanen, Tornainen-Holm, Vuori, Lämsä, Tuulio-Henriksson, Santalahti 2017, 19–20.) Varhaiskasvatuksen linjausten mukaisesti lapsen tarvitsema tuki pyritään ensisijaisesti järjestämään, inklusio periaatteen mukaisesti, lapsen omassa varhaiskasvatusryhmässä osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsen tarvitsema tuki voidaan toteuttaa erilaisilla järjestelyillä lapsen omassa ryhmässä, mutta tarpeen vaatiessa tuki voidaan järjestää myös erityisryhmässä. (Eskelinen & Hjelt 2017, 57;

Heinimäki 2004, 33–44.) Varhaiskasvatuksessa lasten sosiaalisten taitojen tukeminen tapahtuu arjessa toistuvien tilanteiden kautta, niissä toteutettavien toimintojen ja käytänteiden avulla (Määttä ym. 2017, 36).

Lapselle annettava tuki suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä hyödyntäen sekä huoltajien että varhaiskasvatuksen henkilökunnan asiantuntijuutta. (Heinämäki 2004, 29–31.) Varhaiskasvatuksen yhteistyö huoltajien kanssa voi olla joskus haasteellista. Monien tutkimusten mukaan heikoilla vanhemmuustaidoilla on jo pitkää todettu olevan yhteyttä lasten käytöshäiriöihin. Vanhempien stressi, masennus ja huonot vanhemmuuden toimintamallit kuten negatiivinen vuorovaikutus ja ylisuojeleisuus lisäävät lasten häiriökäyttäytymistä. (Zhoy, Chew, Lee, Zhoy, Chong, Quah, Ho, Tan 2017.) Yhteistyön kannalta lapsiryhmän ohjaajan kannattaa panostaa myönteisen ja luottamuksellisen suhteen luomiseen lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa. Tältä pohjalta varhaiskasvatuksen henkilöstön on helpompi kommunikoida perheen ja lapsen kanssa myös haastavista asioista. (Webster-Stratton 2011, 8, 29–34, 42–43.)

Varhaiskasvatuksen ammattilaisilta edellytetään moniammatillista yhteistyötä lapsen huoltajien lisäksi lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa. (Opetushallitus 2018, 34 – 35). Tukea tarvitsevan lapsen kohdalla moniammatillisen yhteistyön merkitys korostuu, koska lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukemine edellyttää eri toimintojen ja menetelmien sisällöllistä, tavoitteellista ja toiminnallista huomioimista. Lapselle tukea järjestettäessä varhaiskasvatuksen tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat neuvola, terapeutit, psykologit, perheneuvola, lastensuojelu ja terveydenhuollon ammattilaiset. (Heinämäki 2004, 63–65.)

Liisa Ahonen on vuonna 2015 väitöskirjassaan tutkinut varhaiskasvattajan toimintaa päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa havainnoimalla päiväkotiryhmiä ja haastattelemalla lastentarhanopettajia. Väitöskirjassa selvitettiin millaista varhaiskasvattajan vuorovaikutuksellinen ja pedagoginen toiminta on sosiaalis-emotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa haastavien kasvatustilanteiden aikana. Tutkimuksessa tuli ilmi, että varhaiskasvattajilla on haastavissa kasvatustilanteissa erilaisia vuorovaikutustapoja, joilla hän kohtaa lapsen. Näitä vuorovaikutustapoja olivat lämmin, tekninen, ristiriitainen, välttelevä ja etäinen vuorovaikutustapa. (Ahonen 2017, 75.) Väitöskirjan keskeinen tutkimustulos oli se, että varhaiskasvattajan vuorovaikutus on tärkein tekijä haastavissa kasvatustilanteissa. Haastavissa kasvatustilanteissa, joissa varhaiskasvattaja kohtasi lapsen lämpimästi ja empaattisesti, lapsen voimakaskin tunnereaktio hiipui ja lapsesta välittyi tyytyväisyys, koska lapsi tuli kohdatuksi ymmärtäväisesti voimakkaiden tunteidensa kanssa. (Ahonen 2015, 184.) Vuorovaikutuksen ohella myös varhaiskasvattajien pedagogiset ratkaisut vaikuttivat haastavien kasvatustilanteiden syntyyn, niiden etenemiseen ja lapsen emotionaaliseen hyvinvointiin. Keskeisiä pedagogisia toimintoja haastavissa kasvatustilanteissa olivat pienryhmätoiminta, pedagoginen ennakointi, positiivisen palautteen antaminen ja varhaiskasvattajan oman toiminnan reflektointi. (Ahonen 2015 & 2017, 150–152.)

Eira Suhonen tutki väitöskirjassaan vuonna 2009 miten erityistä tukea tarvitseva taaperoikäinen (alle 3-vuotias) lapsi sopeutuu päiväkodin vertaisryhmään. Myös Suhosen tutkimus vahvistaa käsitystä, siitä että vuorovaikutuksella on ainutlaatuinen merkitys lapsen hyvinvoinnissa ja sopeutumisessa päivähoitoon. Tutkimuksessa aikuisten tapa ohjata lasta nousi keskeiseksi tekijäksi arvioitaessa lapsen kokemaa turvallisuuden tunnetta ja emotionaalista hyvinvointia päivähoitossa. Tutkimuksen mukaan varhaiskasvatuksessa voidaan ehkäistä sosiaalis-emotionaalisten haittojen kasautumista niin, että varhaiskasvattaja kiinnittää huomiota tapaansa olla lasten kanssa ja säädellä hänen oloaan. Tutkimukseen osallistuneet taaperot tarvitsivat aikuisen ohjausta oman toiminnan ohjaamiseen, tarkkaavuuden ylläpitämiseen ja yhteistoimintaan toisten lasten kanssa. Kasvattajan herkkyys tunnistaa lapsen tarpeita ja tukea lapsia heidän toimintoissaan on merkittävä tekijä lasten sitoutuneisuudessa toimintaan ja lasten välisen yhteisen toiminnan rakentumisessa. Väitöskirjan tulokset toivat esiin myös sen, että aikuiset eivät aina ole riittävän herkkiä havaitsemaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tarpeita ja tukemaan lapsia sosiaalisissa tilanteissa. (Suhonen 2009.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TOTEUTUS

Opinnäytetyöprosessin aluksi määritellään tutkimusasetelma, jossa kuvataan tutkimusongelma, tutkimuskysymykset, tutkimuksen kohde ja tutkimusmenetelmät. Seuraavaksi rakennetaan tutkimuksen teoreettinen viitekehys perehtymällä teoriatietoon, joka liittyy tutkimusaiheeseen. Samalla selvitetään mitä tutkittavasta aiheesta tiedetään. (Kananen 2017, 72.) Syksyllä 2019 kuulin opiskelukaveriltani, että Iisalmen kaupunki on järjestänyt Ihmeelliset vuodet-menetelmän koulutuksen ja varhaiskasvatuksessa olisi tarvetta selvittää koulutuksen käyttökokemuksia. Kiinnostuin aiheesta heti, kun tutustuin Ihmeelliset vuodet-menetelmään lukemalla siihen liittyvän Carolyn Webster-Strattonin kirjan. Olen ollut yhteydessä varhaiskasvatusjohtaja Kaija Rautaparta-Pennaseen marraskuussa 2019, ja sopinut hänen kanssaan opinnäytetyön tekemisestä Iisalmen kaupungin varhaiskasvatuspalveluille, joka lähti tutkimukseni toimeksiantajaksi. Sain toimeksiantajalta kirjallisen vahvistuksen opinnäytetyöstäni varten sähköpostilla keväällä 2020. Koronan vuoksi ohjaus- ja hankkeistamissopimus laadittiin vasta 2021.

Opinnäytetyön aihekuvauksen olen esitellyt joulukuussa 2019, ja se hyväksyttiin tammikuussa 2020. Opinnäytetyöni työsuunnitelma hyväksyttiin huhtikuussa 2020. Ennen työsuunnitelman valmistumista perehdyin tutkimukseni teoreettisessa viitekehyksessä lasten sosiaalis-emotionaalisiin taitoihin, lasten tunnetaitoihin, varhaiskasvatuksen haastaviin kasvatustilanteisiin sekä Ihmeelliset vuodet -menetelmään.

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia kokemuksia iisalmelaisilla Ihmeelliset vuodet -menetelmä koulutukseen osallistuneilla varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on Ihmeelliset vuodet -ryhmänhallintamenetelmän käyttöönotosta. Tutkimukseni kohderyhmä on vuonna 2018-2019 Iisalmessa Ihmeelliset vuodet -koulutukseen osallistuneet varhaiskasvattajat. Tavoitteenani on opinnäytetyössä selvittää varhaiskasvatuksen henkilöstön ajatuksia ja kokemuksia Ihmeelliset vuodet -koulutuksen hyödyllisyydestä, ja siitä millaisia työkaluja se on antanut ammattikasvattajille vuorovaikutukseen, haasteellisiin kasvatustilanteisiin ja ammatilliseen kasvuun. Opinnäytetyöni tavoite on antaa tietoa lasten sosiaalis-emotionalisesta kehityksestä, tunnekasvatuksesta ja selvittää millaisia välineitä Ihmeelliset vuodet -menetelmä antaa varhaiskasvatuksen henkilökunnalle käyttäytymien lasten kohtaamiseen ja tukemiseen.

Tutkimukseni aihe on ”Miten Ihmeelliset vuodet menetelmä on vaikuttanut työntekijän toimintaan varhaiskasvatuksen arjessa?”. Tutkimuskysymykset ja haastattelun teemat kyselylomakkeen taustalla ovat seuraavat:

- Miten Ihmeelliset vuodet -menetelmän käyttö näkyy varhaiskasvattajan työssä?
- Millaisia työkaluja koulutuksen käyneet ovat saaneet menetelmästä haastaviin kasvatustilanteisiin?
- Miten menetelmän käyttö on vaikuttanut vuorovaikutukseen lasten kanssa?

- Miten koulutus ja menetelmän käyttö työssä on vaikuttanut kasvattajan ammatillisuuteen?
- Millaisia vaikutuksia menetelmän käytöllä on ollut lasten haastavaan käyttäytymiseen, lapsiryhmään ja työyhteisöön?

5.1 Tutkimusmenetelmä ja työn toteutus

Toteutin opinnäytetyöni laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena, koska tämä menetelmä sopi tutkimukseeni parhaiten. Laadullinen tutkimus sopii käytettäväksi silloin, kun tutkija haluaa ymmärtää tutkittavaa ilmiötä. Laadullisella tutkimuksella saadaan tutkittavasta ilmiöstä kokonaisvaltainen ymmärrys ja syvällinen näkemys. Kvalitatiivisella tutkimuksella ei pyritä yleistettävään tulokseen kuten kvantitatiivisessa tutkimuksessa, jossa tutkimusjoukko on suurempi. Laadullinen tutkimus tarjoaa myös mahdollisuuden antaa tutkittavasta ilmiöstä hyvä kuvaus. (Kananen, 2014, 16–17.) Laadullisessa tutkimusmenetelmässä tutkittavien kokemukset ja mielipiteet ovat avainasemassa. Tutkittavat ovat oman asiansa asiantuntijoita, ja kvalitatiivisen menetelmän avulla on mahdollista saada heidän äänensä kuuluviin tutkimuksessa.

Toteutin opinnäytetyöni tutkimushaastattelun sähköisenä Webropol-lomakekyselynä. Sähköisen lomake-kyselyn hyvä puoli on sen taloudellisuus, sillä siitä ei aiheudu kopio-, eikä postituskuluja. Merkittävä etu on myös siinä, että aineistoa ei tarvitse litteroida. Kyselylomake on perinteinen tapa tehdä tutkimusta. Kyselyn muoto vaihtelee kohderyhmän ja tarkoituksen mukaan. Kyselylomakkeessa voidaan tutkittavia asioita kysyä avoimilla kysymyksillä, valmiilla vastausvaihtoehdoilla tai käyttämällä järjestysasteikkoisia, intensiivisyyttä mittaavia mittareita. Kysymysten tulee olla helposti ymmärrettäviä eivätkä ne saa olla johdattelevia. (Valli, 2015, 86–99.) Harkitsin tutkimusmenetelmäksi myös teemahaastattelua, mutta kuudentoista haastattelun tekeminen litterointineen olisi ollut liian suuri urakka, koska teen opinnäytetyön yksin.

Kun olin saanut aineiston kasaan, analysoin vastaukset. Analyysimenetelmänä käytin sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysin valitsin menetelmäksi siksi, että sen avulla pyrin muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyn kuvauksen, ja etsimään haastateltavien vastauksista yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia sekä tärkeitä teemoja. Sisällönanalyysiä käyttäen tutkimusaineistoa on mahdollista analysoida järjestelmällisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysin avulla aineisto pyritään saamaan tiiviiseen ja yleiseen muotoon, samalla kun aineiston sisältämään informaatio säilytetään. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 104–106.)

Tutkimukseni kysely käsittää sekä määrällistä että laadullista aineistoa. Kyselylomakkeen valintakysymykset ovat määrällistä tutkimusta, ja avoimet kysymykset ovat laadullista tutkimusta. Keräämällä molempia, sekä määrällistä että laadullista aineistoa, saan tutkimastani aiheesta sekä jonkinlaisen kokonaisvaltaisen kuvan (määrällinen aineisto) että syvällisemmän ja ymmärtävän kuvan (laadullinen aineisto). Määrällinen aineisto ei suinkaan ole yleistettävissä menetelmän yleiseen vai-

kuttavuuteen, koska vastaajien määrä on niin pieni, mutta se kertoo kuitenkin kyseisen koulutusryhmän yleisen mielipiteen menetelmän hyödyllisyydestä ja käytettävyydestä. Tutkimusjoukon vastausten avulla minulle muodostuu ymmärrettävä kuva Ihmeelliset vuodet-menetelmän käytettävyydestä sekä menetelmän vaikutuksista varhaiskasvattajan toimintaan ja lapsiryhmään.

Ennen tutkimushaastattelun tekoa tutustuin tutkimusaiheeseen kirjallisuuden ja tutkimusten avulla, ja muodostin opinnäytetyölleni teoreettisen viitekehysten. Tutustuin Ihmeelliset vuodet -menetelmään myös teemahaastattelemalla kouluttajia, jotka ovat kouluttaneet iisalmelaisia varhaiskasvattajia menetelmän käyttöön. Tein kouluttajien teemahaastattelun maaliskuussa 2020. Kahdelta kouluttajalta, joita haastattelin, sain kuulla heidän kokemuksiaan menetelmän käytöstä sekä sain arvokasta tietoa koulutuksen järjestämisestä. Tätä kouluttajien haastattelua käytän työni teoriaosuudessa lähdemateriaalina. Kouluttajilta saadun tiedon avulla syvensin omaa teoreettista tietämystäni aiheesta. Perehdyttyäni huolellisesti aiheeseen liittyvään teoriaan ja Ihmeelliset vuodet -menetelmään, tein teemoitetut kysymykset tutkimushaastattelua varten. Haastattelulomakkeen kysymyksineen hyväksyin ennen kyselyn lähettämistä opinnäytetyöni ohjaajalla.

Tutkimukseni kohderyhmä on yksitoista ensimmäisen koulutusryhmän, vuosina 2018-2019 Iisalmessa, Ihmeelliset vuodet -koulutukseen osallistunutta varhaiskasvattajaa. Lähetin keväällä 2020 kuudelletoista koulutukseen osallistuneelle Webropol-kysymyslomakkeet sähköpostin välityksellä. Koulutukseen osallistuneiden sähköpostiosoitteet sain ryhmän kouluttajilta, joita haastattelin. Sähköisen kyselyn haastava puoli on se kuinka saan tutkittavat henkilöt motivoitua vastaamaan kyselyyn. Motivaatiota lisää kyselyn vastaamiseen kannustava saatekirje. Siksi lähetin kyselyn mukana myös saatekirjeen, jossa kerron opinnäytetyöstäni, tutkimukseni käyttötarkoituksesta ja merkityksestä. Lähetettyäni kyselyn ensimmäisen kerran, vain muutama koulutukseen osallistunut varhaiskasvattaja vastasi kyselyyni. Siksi lähetin kyselyn uudestaan niille koulutukseen osallistujille, jotka eivät vielä olleet vastanneet kyselyyni. Kaikki koulutukseen osallistuneet eivät kuitenkaan toisellaan lähetyskerralla vastanneet kyselyyn. Niinpä tutkimusaineistoni koostuu yhdestätoista kyselyyn vastanneesta vuosina 2018-2019 Iisalmessa Ihmeelliset vuodet -menetelmä koulutukseen osallistuneista varhaiskasvattajista.

5.1.1 Tutkimusaineiston analysointi

Analysoin tutkimusaineistoni soveltaen Tuomen ja Sarajärven sisällönanalyysin ohjeistusta (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 122–127). Kuviossa 1 on kuvattu Tuomen ja Sarajärven ohjeistus sisällön analyysin tekemisestä ja sen etenemisestä. Samassa kuviossa on oikealla puolella kuvattu oman tutkimukseni sisällönanalyysin eteneminen. Analyysiprosessi eteni niin, että aluksi kokosin Webropol-kyselyn avulla saamani vastaukset kysymyksittäin taulukoihin. Taulukoissa vastauksia oli helpompi lukea ja luokitella. Seuraavaksi perehdyin vastauksiin huolellisesti ja etsin aineistosta pelkistettyjä ilmauksia, jotka kirjasin ylös. Tutkimukseen osallistuneiden vastauksista löytyi paljon yhteneväisyyksiä ja toisaalta eroavaisuuksia, joiden myötä luokittelin aineiston kategorioihin. Pelkistetyistä

ilmaisuista yhdistelin alakategorioita yhteneväisyyksien ja eroavaisuuksien perusteella. Tämän jälkeen etsin alaluokista yhdistäviä tekijöitä, jotka muodostivat yläkategorioita. Yläkategoriat olivat jaettavissa opinnäytetyöni teemojen mukaisiksi kokonaisuuksiksi, jotka toimivat tutkimukseni koavina käsitteinä. Analyysivaiheessa tulee kiinnittää huomiota siihen, ettei opinnäytetyön tekijä omalla tulkinnallaan vääristä tutkimusaineiston sisältöä. Sisällönanalyysin avulla kytkin tutkimukseni tuloksia myös laajempaan kontekstiin. Analysoidessani tutkimusaineistostani nousevia tutkimukseni tuloksia vertasin tuloksiani muualla tehtyihin tutkimusten tuloksiin, kuten edellisessä luvussa mainittuihin väitöskirjoihin ja varhaiskasvattajien käyttökokemuksista tehtyihin opinnäytetöihin ja niiden tuloksiin. Opinnäytetyön liitteenä (LIITE 3) on esimerkki tutkimusaineistoni sisällön analysoimisesta.

KUVIO 1. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tekeminen vaiheittain (mukaillen Tuomi ja Sarajarvi 2018)

5.2 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Ammattikorkeakouluille on laadittu eettiset, hyvän tieteellisen käytännön mukaiset suositukset opinnäytetyöprosessista. Myös Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on antanut ohjeet hyvistä tieteellisistä käytännöistä. Näiden ohjeiden mukaan tutkittavalla henkilöllä on oikeus saada tietoa tutkimuksen sisällöstä ja käytännön toteutuksesta, henkilötietojen käsittelystä sekä tutkimusaineiston käsittelystä ja säilyttämisestä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8–13.) TENK:n ohjeiden mukaisesti kerroin tutkimushaastatteluuni osallistuneille miten käytän ja säilytän keräämäni tutkimusaineiston. Säilytin keräämäni tutkimusaineiston työn kaikissa vaiheissa niin, etteivät ulkopuoliset pääse niihin käsiksi. Säilytin tutkimusaineistoa salasanalla suojatulla henkilökohtaisella tietokoneella. Työni valmistuttua, hävitän aineiston tietoturvallisesti. Sähköpostin välityksellä tehtävässä kyselyssä erityistä tarkkaavaisuutta on kiinnitettävä tietoturvaan. Huolehdin, että tutkimukseeni osallistuvien nimet ja sähköpostiosoitteet eivät päätyneet kenenkään muun tietoon. Tutkimusjulkaisujen yksityisyyden suojan periaatteena on, että tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden yksityisyyttä suojellaan (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8–13.) Otin tämän huomioon niin, että kun käytin tutkimustuloksia raportoidessani tutkimusaineistosta nousevia suoria lainauksia, valitsin käyttämäni lainaukset niin, että vastaajien anonymiteetti säilyi. Suorat lainaukset eivät sisällä tietoja, joiden avulla henkilö tai hänen asiakkaansa voidaan tunnistaa.

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkimuksen tekijän tulee kunnioittaa toisten tutkijoiden työtä ja antaa toisten tutkijoiden työlle arvostusta huolehtimalla, että heidän julkaisuihinsa viitataan tutkimuksessa asianmukaisella tavalla. Plagiointia vältin niin, että merkitsin opinnäytetyöhöni huolellisesti lähdeviitteet. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulee tarkkaan huomioida työn luotettavuus, vaikkakin objektiivisen luotettavuuden saavuttaminen voi olla haasteellista työn luotettavuuden ollessa tutkijan tekemän arvioinnin ja näytön varassa (Kananen 2017, 175). Lisätäkseeni tutkimukseni luotettavuutta kirjoitin auki ja kuvailin opinnäytetyössä tarkasti tutkimuksen toteuttamisen jokaisen vaiheen. Kuvasin myös tutkimukseni kulkua tarkasti ja perustelin käyttämiäni tutkimus- ja aineistonanalyysimenetelmän soveltuvuutta tutkimukseeni. Tutkimuksen luotettavuutta lisätäkseeni käytän tutkimustuloksien avaamiseen runsaasti suoria lainauksia saamistani vastauksista. Myös tutkimustulosten raportointi tarkasti ja laajasti lisää tutkimuksen luotettavuutta.

6 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Tutkimukseni Webropol-kyselyyn vastanneista yhdestätoista varhaiskasvatuksen ammattilaisista kaikki työskentelivät Ihmeelliset vuodet -koulutuksen ja kyselyni toteuttamisen aikaan Iisalmen kaupungin palveluksessa. Tutkimukseeni osallistui kaksi lastenhoitajana työskentelevää, neljä varhaiskasvatuksen opettajaa, yksi perhepäivähoitaja, yksi päiväkodin johtaja ja kolme varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Koulutustaustaltaan osallistujat olivat lähihoitajia, yksi lastenhoitaja koulutuksen käynyt, yksi sosiaalikasvattaja, ammattikorkeakoulusta sosionomiksi valmistuneita sekä yliopistotutkinnon suorittaneita lastentarhanopettajia ja varhaiskasvatuksen erityisopettajia.

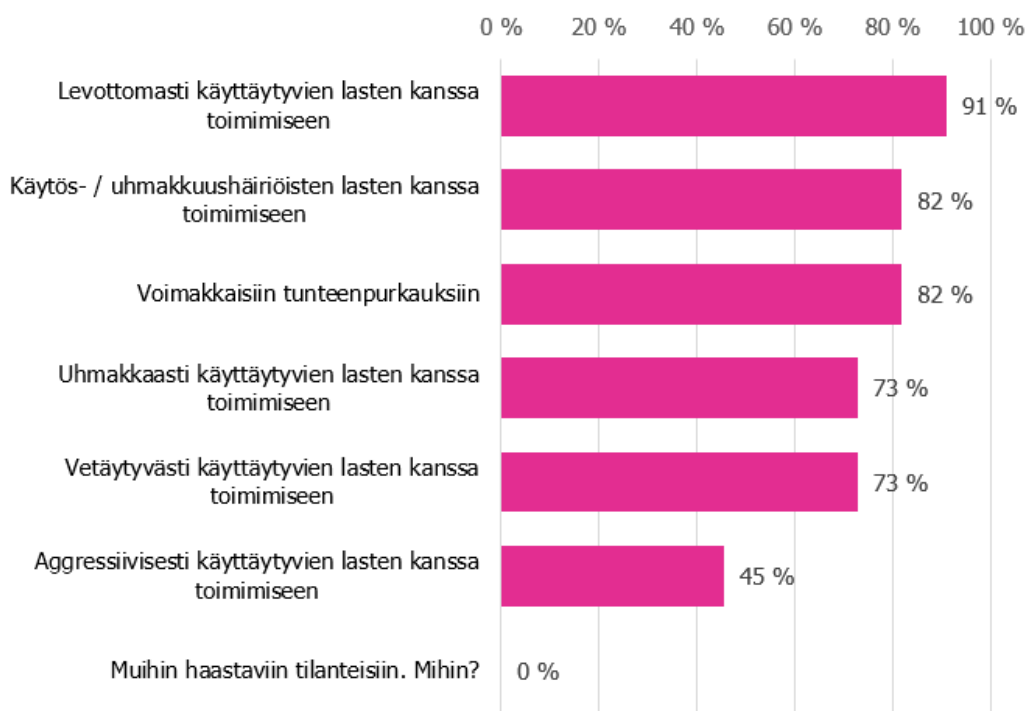
Tutkimukseen osallistuneista kukaan ei pääsääntöisesti työskennellyt alle 3-vuotiaiden lasten parissa. Kuusi tutkimukseen osallistuneista työskenteli pääsääntöisesti 3–5-vuotiaiden lasten parissa. Yksi tutkimukseen osallistunut työskenteli esikouluikäisten lasten parissa. Neljä osallistujaa työskenteli kaikenikäisten varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten parissa. Tutkimukseen osallistuneita motivoi hakeutumaan koulutukseen eniten kiinnostus koulutusta kohtaan sekä tarve saada työkaluja haastaviin kasvatustilanteisiin ja ammatillinen kehittyminen. Muita syitä hakeutua koulutukseen olivat esimiehen tai työkaverin suositus sekä tarve saada koulutuksesta lisää tietoa, jotta osaa tukea muita työntekijöitä menetelmän käytössä.

Olen jakanut tutkimukseni sisällönanalyysin kolmeen teemaan. Ensimmäinen teema käsittelee Ihmeelliset vuodet -menetelmän vaikutusta varhaiskasvattajan työhön erityisesti haastavissa kasvatustilanteissa. Toinen teema käsittelee menetelmän vaikutusta lapsiryhmään ja vuorovaikutukseen lapsiryhmässä. Kolmas teema käsittelee menetelmän vaikutus varhaiskasvattajan ammattitaitoon ja työyhteisöön.

6.1 Menetelmä antaa työkaluja haastaviin kasvatustilanteisiin ja lisää positiivisuutta

Kyselyyn vastanneista kaikki olivat kokeneet työssään haastavia kasvatustilanteita. Eniten haasteita työhön toivat lasten tunne-elämän häiriöt ja vaikeudet säädellä omia tunteitaan sekä lasten uhmas, aggressiivinen ja väkivaltainen käytös. Toiseksi yleisimmin haasteellisiksi kasvatustilanteiksi vastaajat kokivat lapsen ylivilkkaan käytöksen sekä puutteelliset itsesäätelytaidot. Yksi vastaaja koki erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa toimimisen ryhmässä haastavaksi kasvatustilanteeksi. Tutkimukseeni osallistuneet varhaiskasvattajat kokivat haastaviksi kasvatustilanteiksi samanlaiset tilanteet, jotka Liisa Ahosen väitöstutkimuksen mukaan koettiin varhaiskasvattajan työssä haasteellisiksi tilanteiksi. Ahosen väitöskirjan mukaan haastavana käyttäytymisenä, johon lapsi tarvitsee sosiaalis-emotionaalista tukea pidetään lapsen aggressiivista ja uhmakasta käyttäytymistä sekä levotonta ja vetäytyvää käytöstä ja voimakkaita tunteen purkauksia. (Ahonen 2017, 28–31, 150.) Myös tutkimukseeni osallistuneiden vastauksista kävi ilmi, että varhaiskasvattajat kokivat lapsen voimakkaat tunteenpurkaukset, lapsen aggressiivisen ja uhmakkaan sekä ylivilkkaan käytöksen haasteellisina kasvatustilanteina.

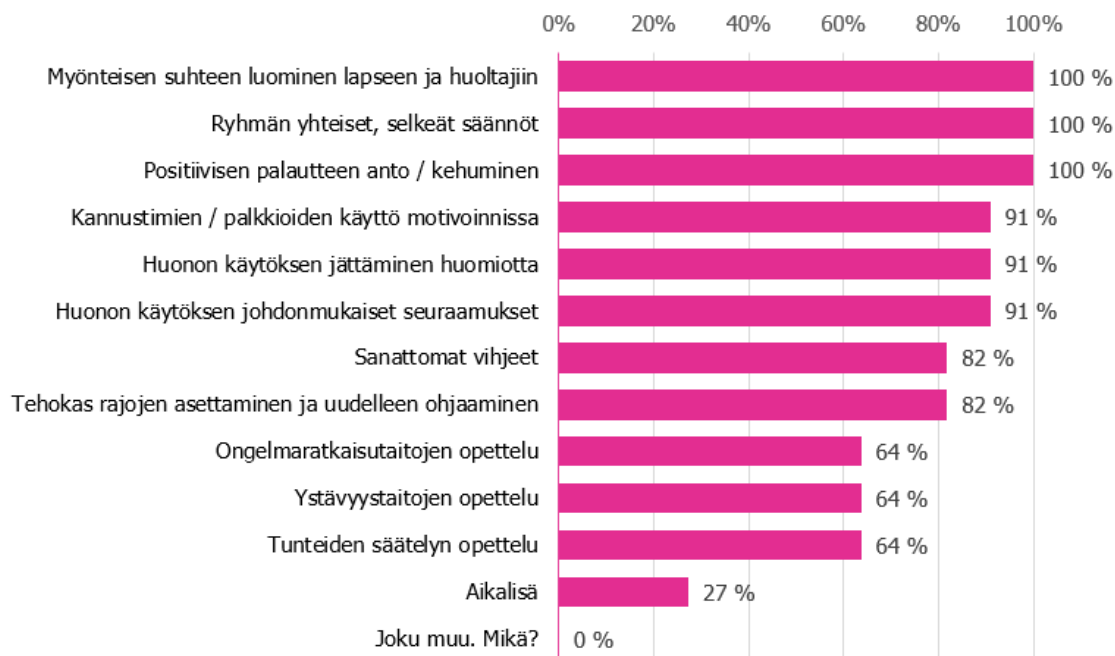
Kaikki tutkimukseen osallistuneet olivat työssään varhaiskasvattajina käyttäneet Ihmeelliset vuodet -menetelmää. Suurin osa 73% vastaajista oli käyttänyt menetelmää päivittäin ja 27% oli käyttänyt sitä työssään viikoittain. Suurin osa vastaajista kertoi käyttävänsä menetelmän oppeja päivittäin tai viikoittain varhaiskasvatuksen arkisessa toiminnassa kaikkien lapsiryhmän lasten kanssa toimiesseen. Vastausten mukaan menetelmästä oli apua ruokailutilanteisiin, siirtymätilanteisiin, pedagogisiin ohjaustuokioihin, pienryhmän ohjaustilanteisiin sekä vuorovaikutukseen huoltajien kanssa. Menetelmästä on koettu olevan apua myös, kun lapsi kieltäytyy tottelemasta annettuja ohjeita tai hän käyttäytyy häiritsevästi.

KUVIO 2. Haastavat kasvatustilanteet, joihin kasvattajat saivat apua Ihmeelliset vuodet -menetelmästä (n=11)

Kysyin tutkimukseeni osallistuvilta, millaisiin haastaviin kasvatustilanteisiin varhaiskasvattajat kokivat saaneensa apua Ihmeelliset vuodet -menetelmästä. Kaikki kyselyyn vastanneet olivat kokeneet saaneensa Ihmeelliset vuodet -menetelmästä apua haasteellisiin kasvatustilanteisiin. Kuvio 2 kuvaa Liisa Ahosen väitöskirjan pohjalta varhaiskasvatusryhmän haastavia kasvatustilanteita, joihin vastaajat kokivat saaneensa apua Ihmeelliset vuodet -menetelmästä. Eniten menetelmän käytöstä koettiin olevan apua levottomasti käyttäytyvien lasten kanssa toimimiseen. Suurin osa vastanneista koki saaneensa menetelmästä apua myös käytös- / uhmakkuushäiriöisten lasten kanssa toimimiseen. Yhtä suuri osa vastanneista koki menetelmästä olevan apua myös lasten voimakkaisiin tunteenpurkauksiin. Uhmakkaasti käyttäytyvien lasten kanssa toimimiseen menetelmästä koki saa-

vansa apua kahdeksan vastaajaa. Sama määrä vastaajia koki menetelmän toimivaksi myös vetäytyvästi käyttäytyvien lasten kanssa työskentelyyn. Vähän vajaa puolet vastaajista koki menetelmästä olevan apua aggressiivisten lasten kanssa toimimiseen.

KUVIO 3. Ihmeelliset vuodet -pedagogiset kasvatustimetelmät, joita kasvattajat käyttivät työssään (n=11)

Ihmeelliset vuodet menetelmään kuuluu tiettyjä pedagogisia kasvatustimetelmiä, joihin koulutuksessa perehdytään ja joiden käyttämistä koulutuksessa käytännössä harjoitellaan (Webstern-Stratton 2011; Hiltunen ja Puurtinen 2020). Kuvio 3 kuvaa näitä pedagogisia kasvatustimetelmiä sekä sitä mitä niistä kasvattajat tutkimukseni mukaan työssään eniten käyttivät. Ihmeelliset vuodet -menetelmän tarjoamista pedagogisista kasvatustimetelmistä kaikki vastaajat olivat käyttäneet työssään myönteisen suhteen luomista lapseen ja huoltajiin sekä positiivisen palautteen antamista ja lapsen kehumista kasvatustimetelmänä. Kaikki vastaajat olivat myös, menetelmän mukaisesti, laatineet lapsiryhmän kanssa yhteiset ja selkeät säännöt ryhmässä toimimiseen.

Lähes kaikki vastaajat motivoivat lapsia Ihmeelliset vuodet -menetelmän mukaisesti toivottuun käytökseen erilaisten palkkioiden tai kannustimien, kuten tarrojen ja timanttien, avulla. Saman verran eli kymmenen vastaajaa yhdestätoista käytti menetelmän mukaista kasvatustimetelmää, jossa lapsen ei toivottu käytös jätetään tietoisesti huomioimatta. Samoin kymmenen vastaajaa käytti kasvatustimetelmänä lapsen huonon käytöksen luonnollisia ja johdonmukaisia seurauksia. Ihmeelliset vuodet -menetelmän mukaan lapsen huonon käytöksen luonnollinen seuraamus voi esimerkiksi olla se, että jos lapsi ei suostu syömään ruokaa, hän jää nälkäiseksi. Huonon käytöksen johdonmukainen seuraamus on esimerkiksi se, että jos lapsi kaataa tahallaan vettä lattialle, hänen täytyy

kuivata lattia. (Webster-Stratton 2011, 139.) Yhdeksän vastaajaa oli käyttänyt työssään sanattomia vihjeitä, kuten viiden sormen merkkiä. Menetelmän mukaan tässä lapsille opetettavassa merkissä jokainen sormi kuvaa jotakin toivottua käyttäytymistä esimerkiksi kädet syliin, jalat lattialle, katse opettajaan, suu suppuun ja korvat kuulolle. Jokaiseen sormeen voidaan kiinnittää tarra, joka muistuttaa asiasta. (Webster-Stratton 2011, 50.) Niin ikään yhdeksän vastaajaa oli käyttänyt työssään myös tehokasta rajojen asettamista ja lapsen toiminnan uudelleen ohjaamista. Seitsemän vastaajaa oli Ihmeelliset vuodet -menetelmän mukaisesti opetellut lasten kanssa ongelmanratkaisutaitoja, ystävyystaitoja ja tunnetaitoja. Näitä taitoja voi opetella lasten kanssa erilaisten pelien, rooleileikkien, draaman, käsinukkejen ja keksittyjen ongelmatilanteiden yhteisen pohdinnan avulla (Webster-Stratton 2011, 194). Tutkimukseni mukaan menetelmän vähiten käytetty kasvatusmenetelmä oli aikalisa, jota oli käyttänyt vain kolme vastaajista.

”Käytän useammanlaisia työkaluja, joiden avulla kohdata lapsen ei toivottu käytös. Tärkeintä on, että niiden avulla ei vain hoideta kulloistakin tilannetta, vaan lapsi saa mahdollisuuden oppia itse hillitsemään omaa käytöstään. Työkaluja ovat esim. Huomiotta jättäminen, palkitseminen, harhautaminen jne”

”Käytän sanattomia vihjeitä, esim. vetoketju suun eteen, ja viiden sormen merkkiä”

Ihmeelliset vuodet -menetelmän oppeihin kuuluu, että kasvattaja lasten kanssa toimiessaan voi käyttää pedagogisista kasvatusmenetelmistä vapaasti ongelmaratkaisutaitojen opettelua, lämmintä vuorovaikutusta, positiivisen palautteen antamista ja lapsen toivotun käytöksen palkitsemista. Sen sijaan kasvatustilanteissa kasvattajan kannattaa käyttää valikoivasti lapsen ei-toivotun käytöksen seuraamuksia kuten aikalisää, etuoikeuksien menettämistä tai luonnollisia ja johdonmukaisia seuraauksia. Näitä kasvatusmenetelmiä käytetään vain, jos mikään muu keino lapsen kanssa ei toimi. (Webster-Stratton, 2011.)

Tutkimukseni kasvattajat olivat osittain käyttäneet menetelmää juuri tämän käyttösuosituksen mukaisesti. Kaikki kasvattajat olivat käyttäneet työssään lämmintä vuorovaikutusta eli myönteisen suhteen luomista lapseen ja huoltajiin sekä positiivisen palautteen antamista. Myönteisen suhteen luominen on lapseen ja huoltajiin onkin kasvatusyhteistyön perusta, ja myönteiseen käyttäytymiseen kohdistettu huomio, kuten kehuminen, tukee lapsen oppimis- ja sosiaalistaitojen kehitystä. (Webster-Stratton, 2011, 63.) Lähes kaikki tutkimukseeni osallistuneista kasvattajista motivoi lasta toivottuun käytökseen erilaisten palkkioiden ja kannustimien avulla, kuten ihmeelliset vuodet -menetelmän oppeihin kuuluu. Aineellinen palkitseminen on lapselle ylimääräinen kannustin, joka motivoi lasta suoriutumaan vaikeistakin tehtävistä ja on lapselle konkreettinen todiste opeteltavan taidon edistymisestä. (Webster-Stratton, 2011, 81.)

Sen sijaan ongelmanratkaisutaitojen, ystävyystaitojen ja tunnetaitojen opettelua yhdessä lasten kanssa oli käyttänyt vain 64% kasvattajista, vaikka se on kasvatuskeino, jota kasvattaja Ihmeelliset

vuodet -menetelmän mukaisesti saa ja hänen tulisi käyttää usein. Aikalisää, joka on Ihmeelliset vuodet -menetelmän mukaan kasvatuskeino, jota tulisi käyttää valikoivasti, kasvattajista oli käyttänyt vain 27%. Sen sijaan toista valikoivasti käytettävää menetelmää eli lapsen ei toivotun -käytöksen luonnollisia ja johdonmukaisia seurauksia oli kasvatuskeinona käyttäneet lähes kaikki (91%) kasvattajat, ja osa vastaajista mainitsi huomiotta jättämisen toimivaksi kasvatuskeinoksi.

”Huomiotta jättäminen toimii, kun lapsi hakee negatiivisesti huomiota”

Ihmeelliset vuodet -menetelmäkoulutuksen tarkoitus on antaa kasvattajille menetelmiä positiivisen suhteen luominen lapsiin ja huoltajiin, ennakoivaan suunnitteluun haastavasti käyttäytyvien lasten kanssa toimiessa, myönteisen käyttäytymisen edistämiseen ryhmässä, kannustimien käyttöön lasten motivoinnissa, lasten häiriökäyttäytymiseen puuttumiseen, sekä itsesäätelyn ja tunteiden hallinnan opettamiseen lapsille. (MIELI 2020b.) Tutkimukseni mukaan menetelmä on toiminut lapsiryhmässä käytännön työssä sen tavoitteen mukaisesti. Tutkimukseeni osallistujat olivat selkeästi tyytyväisiä koulutukseen, ja kokivat saaneensa Ihmeelliset vuodet – menetelmästä tietoa, ammattitaidon vahvistusta, työkaluja ja käytännön kasvatusmenetelmiä työhönsä. Tutkimuksessani tuli ilmi myös koulutuksessa koetun vertaistuen ja yhteisten pohdintojen merkitys varhaiskasvattajan ammatillisuudelle. Koulutuksessa opeteltu kasvatusmenetelmien käyttö sekä koulutuksen aikana koettu vertaistuki oli vahvistanut kasvattajien ammattitaitoa ja tukenut kasvattajia toimimaan haastavissa kasvatustilanteissa rakentavasti. Tutkimustulosteni mukaan menetelmästä on ollut kasvattajalle apua haastavissa kasvatustilanteissa.

”Sain vahvistusta ja selkeitä ohjeita jo aiemmin käyttämiini keinoihin: positiivisen toiminnan huomiointi ja vahvistaminen, huomiotta jättäminen, ns. tehokkaat käskyt jne. Palkkioita ja esim. aikalisää voisinkin käyttää koulutuksen jälkeen enemmänkin kuin aiemmin”

Menetelmän käyttö on myös, sen tavoitteen mukaisesti, lisännyt kasvattajia huomaamaan lapsen vahvuuksia sekä lisännyt positiivisen palautteen antamista lapselle. Suurin osa vastaajista koki Ihmeelliset vuodet -menetelmän antaneen keinoja positiivisuuden lisäämiseen ja positiiviseen kasvatustotteen aktiiviseen käyttöön lapsiryhmässä. Muutama vastaaja mainitsi myös alkaneensa koulutuksen myötä viestiä tietoisesti lapsen huoltajille positiivisia asioita lapsesta.

”Sain vahvistusta positiiviseen kasvatukseen. Huomaamaan pienikin positiivinen ja hyvä asia, varsinkin ongelmatilanteissa”

6.2 Menetelmä edistää myönteistä vuorovaikutusta ja parantaa ilmapiiriä

Tutkimukseeni osallistuneista suurin, osa eli kahdeksan vastaajaa yhdestätoista, oli kokenut, että Ihmeelliset vuodet -menetelmällä on ollut myönteisiä vaikutuksia lapsiryhmään. Vastaajat kokivat, että menetelmän käyttö on vaikuttanut positiivisesti lapsiryhmän ilmapiiriin, lisännyt yhteisöllisyyttä, onnistumisen kokemuksia ja positiivista käyttäytymistä. Muutamissa vastauksissa tuli esille

myös, että menetelmän käyttö on rauhoittanut ryhmää, lisännyt lasten tunnetaitoja sekä selkeyttänyt yhteisiä toimintatapoja ryhmässä.

”Ryhmässä, joissa menetelmää käytetään säännönmukaisesti, on aistittavissa jo tilaan tullessa positiivinen, hyväntuulinen ilmapiiri”

”Rauhoittaa, selkeyttää, kehittää lasten sosiaalisia- ja tunne-elämäntaitoja, luo yhteenkuuluvuuden tunnetta koko ryhmään”

Kolme vastaajista koki, että heidän on vielä opeteltava ja harjoiteltava menetelmän käyttöä lapsiryhmässä. Nämä vastaajat arvelivat, että menetelmän käytön vaikutukset näkyvät lapsiryhmässä vasta, kun kasvattaja on sisäistänyt menetelmän tarpeeksi hyvin ja käyttää sitä aktiivisesti ja päivittäin lasten kanssa toimiessaan. Tästä syystä kaikki vastaajat eivät vielä ole havainneet, että menetelmän käyttö olisi aiheuttanut juurikaan muutoksia lapsiryhmän ilmapiiriin. Vastauksissa kävi myös ilmi, että menetelmän käyttö voi olla haasteellista, jos kasvatustiimissä on vain yksi menetelmän käyttöön koulutettu varhaiskasvattaja. Silloin tämä koulutuksen käynyt joutuu perehdyttämään tiimensä muita kasvattajia menetelmän käyttöön ennen kuin menetelmää voidaan ottaa käyttöön lasten kanssa.

”Pientä vaikutusta toistaiseksi, koska olen ryhmän aikuisista ainoa, joka on käynyt koulutuksen. Paljon on vielä perehdytettävä toisia”

Koska Ihmeelliset vuodet -menetelmässä korostetaan vuorovaikutusta, kysyin tutkimuksessani erikseen, millaisia vaikutuksia koulutuksen käyneet olivat havainneet menetelmän käytöllä olevan vuorovaikutukseen. Kysyin koulutuksen käyneiltä menetelmän käytön vaikutuksia hänen ja lasten väliseen vuorovaikutukseen sekä menetelmän käytön vaikutuksista lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen lapsiryhmässä. Suurin osa vastanneista koki, että menetelmän käytöllä on ollut myönteisiä vaikutuksia kasvattajan ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Puolet vastaajista mainitsee, että menetelmän käytön myötä on itse alkanut kiinnittää huomiota omaan vuorovaikutustapaansa. Puolet vastaajista koki, että menetelmän käyttö on lisännyt myönteistä vuorovaikutusta lasten kanssa ja auttanut huomaamaan ja sanomaan ääneen hyviä asioita lapsessa ja antamaa lapselle positiivista palautetta. Vastaajat kokivat myös, että menetelmän käyttö on tehnyt vuorovaikutuksesta läheisempää ja vahvistanut lapsen ja kasvattajan välistä luottamusta.

”Yritän nähdä hyvän jokaisessa lapsessa ja entistä tietoisemmi luoda positiivista ilmapiiriä”

”Lähentänyt entisestään, tuonut paljon yhteisesti jaettavaa iloa, riemuitsemista, tsemppaamista ja luottamusta”

Vain kaksi vastaajaa oli sitä mieltä, että koulutus ja menetelmän käyttö eivät ole vaikuttaneet millään tavalla kasvattajan ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen.

Lähes jokaisen vastaajan mukaan menetelmän käytöllä on ollut myönteisiä vaikutuksia lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen. Yli puolet vastaajista on kokenut, että menetelmän käytön myötä lapset ovat oppineet huomaamaan toisten lasten onnistumiset ja lapset myös kannustavat toisiaan enemmän. Toisaalta menetelmän käytön myötä lapset ovat oppineet olemaan kiinnittämättä huomiota toisen lapsen huonoon käytökseen. Vastauksista kävi myös ilmi, että menetelmän käyttö on auttanut lapsia ottamaan ryhmässä toisten tarpeet paremmin huomioon. Kolmannes vastaajista oli huomannut menetelmän käytön rauhoittaneen lapsiryhmän ilmapiiriä, koska yhteisten ja selkeiden sääntöjen laatiminen on selkeyttänyt ryhmän toimintaa.

”Lapset ovat keskenään alkaneet myös kommentoida toisilleen että hyvä, sinä osasit jne. Positiivisempi asenne”

Kaksi vastaajaa arveli, että menetelmää on käytetty lapsiryhmässä vielä liian vähän aikaa, jotta sillä olisi merkittäviä tai havaittavia muutoksia lapsiryhmässä tapahtuvaan lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen. Mutta nämäkin vastaajat arvelivat, että kun menetelmää käytetään pidempään, sillä voi olla myönteisiä vaikutuksia lapsiryhmän ilmapiiriin ja lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen.

Ihmeelliset vuodet -menetelmän tavoitteena on parantaa lapsen ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan välistä vuorovaikutusta. Menetelmän on tarkoitus tarjota ammattikasvattajille myönteisiä kasvatusten menetelmiä sekä edistää positiivista vuorovaikutusta lapsen kanssa. (Webster-Stratton, 2011.) Vuorovaikutustaitojen kehittäminen ja myönteisten vuorovaikutuskeinojen löytäminen on varhaiskasvatuksen henkilökunnalle tärkeää, koska lasten vuorovaikutustaitojen edistäminen on yksi varhaiskasvatuksen tärkeimmistä tehtävistä. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 25–27.)

Tutkimustulosteni perusteella näyttää siltä, että menetelmä edistää positiivista vuorovaikutusta lasten ja kasvattajien välillä, sillä lähes kaikkien vastanneiden mielestä menetelmän käyttö on parantanut kasvattajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Menetelmän myötä tutkimukseeni osallistuneet kasvattajat olivat itse alkaneet kiinnittää tietoisesti huomiota omaan vuorovaikutustapaansa ja muuttaneet vuorovaikutustapaansa myönteisemmäksi. Muutos kasvattajan vuorovaikutustavassa teki lapsiryhmän ilmapiiristä positiivisemmän ja lisäsi myönteistä vuorovaikutusta lasten kanssa. Tutkimustulosteni mukaan menetelmän käytöllä on ollut myönteisiä vaikutuksia myös lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen, sillä lapset ovat menetelmän käytön myötä oppineet huomaamaan toisten lasten onnistumiset sekä ottamaan ryhmässä toisten tarpeet paremmin huomioon. Tutkimustulosteni perusteella menetelmän aktiivisella käytöllä voidaan siis parantaa lapsiryhmän ilmapiiriä sekä opettaa lapsille positiivista vuorovaikutusta varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti.

6.3 Menetelmä tukee ammatillista kasvua ja vaikuttaa myönteisesti työyhteisöön

Kymmenen vastaajaa yhdestätoista koki, että Ihmeelliset vuodet -menetelmä koulutus ja menetelmän käyttö työssä on vaikuttanut positiivisesti kasvattajan ammatti-identiteettiin, ammatillisuuteen

ja ammatilliseen kasvuun. Vain yksi vastaajista koki, että menetelmän kautta opitut asiat olivat itselle jo entuudestaan niin tuttuja, ettei koulutuksella ollut siksi vaikutusta oman ammatillisuuteen. Koulutukseen osallistuminen ja menetelmän käyttö varhaiskasvattajan työssä on vaikuttanut vastaajien mukaan omaan ammatillisuuteen kolmella tavalla. Ensiksi Ihmeelliset vuodet -menetelmä on muuttanut vastaajien omaa toimintatapaa haastavissa kasvatustilanteissa. Toiseksi menetelmä on antanut haastaviin kasvatustilanteisiin työkaluja ja pedagogisia kasvatustilanteita. Ja kolmanneksi menetelmän oppiminen ja sen käyttö työssä on vahvistanut varhaiskasvattajan osaamista ja antanut varmuutta kasvattajan toimintaan.

"Koin koulutuksen valtavan antoisana ja jopa työnhajauksellisena! Koulutus sai taas entistä syvemmin pohtimaan omaa ammatillisuuttani ja vuorovaikutustaitojani. Selkeästi yhä enemmän tiedostan, että ainoa mitä voin muuttaa on oma toimintani ja sitä kautta edistää lasten hyvinvointia, oppimista jne. Keinoja on, mutta haastavaa kussakin tilanteessa ne vetäistä käyttöön. Menetelmän käyttö vaatii huolellista sitoutumista koko ryhmän henkilökunnalta"

Yhdeksän vastaajaa yhdestätoista oli sitä mieltä, että Ihmeelliset vuodet -menetelmällä on ollut myönteisiä vaikutuksia työyhteisöön. Menetelmän käyttö on lisännyt positiivisen palautteen antamista työkaverille ja menetelmän käytön ansiosta positiivinen ilmapiiri työyhteisössä on lisääntynyt. Menetelmän käyttö on myös sitouttanut työntekijöitä yhtenäisiin toimintatapoihin, ja sitä kautta vaikuttanut yhdistävästi työyhteisöön.

"On opeteltu antamaan myönteistä palautetta myös työkavereiden kesken, keuhutu työkaverit kuppilille"

"Menetelmän käyttö on sitouttanut henkilökuntaa tietyntilaisiin toimintatapoihin"

Toisaalta lähes kaikissa vastauksessa tuli ilmi, että menetelmän käyttöönottoa lapsiryhmässä ja työyhteisössä vaikeutti se, että kasvatustiimin kaikki varhaiskasvattajat eivät olleet käyneet menetelmä -koulutusta. Usea vastaaja esittikin toiveen, että Ihmeelliset vuodet -menetelmä koulutusta mahdollistettaisiin laajalti koko varhaiskasvatustilanteille. Ja menetelmän koulutus järjestettäisiin niin, että koko kasvatustiimi käy menetelmä -koulutuksen samaan aikaan. Neljä vastaajaa kertoi jakaneensa Ihmeelliset vuodet -menetelmän oppeja ja työkaluja työkavereille ja kollegoille.

"Koulutus tulisi järjestää kaikille yksikössä työskenteleville kasvatustilanteille henkilöille. Näin toimintamenetelmä jalkautuisi paremmin ja nopeammin koko yksikköön"

"Työyhteisössä menetelmä on jalkautumassa, kouluttajat ovat pitäneet tietoisuutta toiminnasta ja olemme yhteisesti sopineet tietyistä toimintatavoista työssämme. Kasvatustilanteissa edellisellä toimintakaudella toimimme Ihmeelliset vuodet -menetelmää noudattaen, tänä vuonna kollegoina henkilöt, jotka eivät vielä ole päässeet koulutukseen, joten olemme edenneet pienin askelin"

Se, että menetelmän käyttöönottoa lapsiryhmässä hidastaa se, että vain osa kasvatustiimistä on käynyt menetelmä -koulutuksen tuli ilmi myös iisalmelaisten Ihmeelliset vuodet -menetelmäkouluttajien haastattelussa. Kouluttajien mukaan koko kasvatustiimin kouluttaminen menetelmän käyttöön samaan aikaan on ihanteellista, ja se tehostaa myös menetelmän käyttöä lapsiryhmässä. Mutta käytännössä koko kasvatustiimin kouluttaminen menetelmän käyttöön yhtä aikaa on haasteellista, koska työntekijä joutuu koulutuksen vuoksi olemaan puolen vuoden ajan kerran kuussa kokonaisen päivän poissa työtehtävistä lapsiryhmässä. Lapsiryhmässä ei ole suositeltavaa, että koko kasvatustiimi on samaan aikaan poissa, ja lasten hoito ja kasvatus on kerran kuussa koko päivän sijaisten vastuulla. Koko kasvatustiimin kouluttaminen yhtä aikaa on mahdollista vain jos koulutusryhmiä on useampia samaan aikaan. Tällöin kasvatustiimin jäsenet voivat käydä eri päivinä koulutuksissa, eivätkä he ole samaan aikaan poissa työtehtävistä. Koulutuksen järjestäminen useassa ryhmässä samaan aikaan ei kuitenkaan ole ollut mahdollista, koska kouluttajat ovat tehneet Ihmeelliset vuodet -menetelmäkoulutusta tähän asti oman työnsä ohella. (Hiltunen ja Puurtinen 2020).

7 OPINNÄYTETYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET

Koin tutkimusaiheeni mielenkiintoiseksi, ajankohtaiseksi ja tärkeäksi. Lasten haastava käytös on viime vuosina lisääntynyt. Tämä näkyy esimerkiksi niin, että lasten ohjautuminen psykiatriseen erikoissairaanhoidon on lisääntynyt, ja suurimmat potilasryhmät ovat nimenomaan lapset, joilla on käytöshäiriöitä kuten ummakuushäiriö, tunnehäiriöt ja sosiaalisen vuorovaikutuksen häiriöt. (THL 2017.) Lasten tunne- ja käytöshäiriöiden lisääntyminen näkyy myös varhaiskasvatuksen kentällä. Varhaiskasvatusryhmissä lasten haastava käytös kuormittaa varhaiskasvattajia sekä vaikuttaa myös muiden lasten toimintaan ryhmässä. (Ahonen 2017, 28–31.) Olen huomannut lasten haastavan käytöksen ja tuen tarpeen lisääntymisen myös itse työkokemukseni kautta. Olen myös kaivannut toimivia menetelmiä ja työkaluja haastavasti käyttäytyvien lasten kanssa työskentelyyn.

Tavoitteenani oli opinnäytetyössä selvittää varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemuksia Ihmeelliset vuodet -koulutuksen hyödyllisyydestä sekä siitä millaisia työmenetelmiä se on antanut ammattikasvattajille haasteellisiin kasvatustilanteisiin, vuorovaikutukseen ja ammatilliseen kasvuun. Tavoitteeni toteutui siltä osin, että opinnäytetyöni antaa tietoa yhden Ihmeelliset vuodet-menetelmän koulutukseen osallistuneen koulutusryhmän varhaiskasvattajien käyttökokemuksista menetelmän käytöstä työssä. Koska tutkimusjoukkoni on niin pieni, yksitoista varhaiskasvattajaa, tuloksia ei voi yleistää koskemaan kaikkia Ihmeelliset vuodet -menetelmä koulutuksen käyneitä varhaiskasvattajia. Mutta tutkimus antaa tärkeää tietoa siitä, miten juuri nämä varhaiskasvattajat ovat käyttäneet menetelmän oppeja työssään, ja miten menetelmän käyttö on vaikuttanut näiden varhaiskasvattajien työhön, lapsiryhmään, vuorovaikutukseen ja ammattitaitoon.

Vaikka tutkimukseni ei anna, eikä pyrikään antamaan laajasti yleistettäviä tuloksia, pidän tutkimustani luotettavana ja eettisesti toteutettuna. Tutkimukseni luotettavuutta ja eettisyyttä lisää, se että kirjoitin auki ja kuvailin opinnäytetyössä tarkasti tutkimuksen toteuttamisen jokaisen vaiheen. Kuvasin tutkimukseni kulkua tarkasti ja perustelin käyttämieni tutkimus- ja aineistonanalyysimenetelmien soveltuvuutta tutkimukseeni. Tutkimustulokset raportoin tarkasti ja laajasti. Luotettavuutta lisätäkseni käytin tutkimustuloksien avaamiseen suoria lainauksia tutkimukseen osallistuneiden vastauksista. Noudatin tutkimukseni kaikissa vaiheissa hyviä tieteellisiä toimintakäytäntöjä, kuten luotamuksellisuutta, yksityisyyden suojaa, objektiivisuutta ja totuutta.

Olisin saanut aiheesta syvällisempää tietoa käyttämällä tutkimusmenetelmänä teemahaastattelua, koska tässä menetelmässä on mahdollisuus esittää haastateltavalle tarkentavia kysymyksiä aiheesta. Jos olisin tehnyt opinnäytetyöni parin kanssa, olisin käyttänyt menetelmänä teemahaastattelua. Koska tein työni yksin olisi yhdentoista haastattelun litterointi ja analysointi ollut liian suuritöinen urakka yhdelle. Siksi päädyin tekemään haastattelun sähköisellä Webropol-kyselylomakkeella. Koska sähköisessä kyselyssä ei ole mahdollista esittää tarkentavia kysymyksiä, on tärkeää, että tutkija osaa muotoilla tutkimuslomakkeen kysymykset selkeästi ja niin, että niiden kautta on mahdollista saada vastauksia juuri niihin teemoihin, joita tutkija haluaa tutkia. Mielestäni onnistuin

kysymysten laatimisessa. Niiden laatimisessa oli ehdottoman tärkeää, että olin perehtynyt Ihmeelliset vuodet -menetelmään. Perehdyin menetelmään huolellisesti kirjallisuuden avulla sekä haastatteleamalla kahta Ihmeelliset vuodet menetelmäkouluttajaa. Koin, että tämä haastattelun teko oli aivan olennainen osa tutkimustani. Sain kouluttajilta tärkeää tietoa koulutuksen järjestämisestä ja Ihmeelliset vuodet -menetelmä avautui minulle aivan uudella tavalla haastattelun jälkeen.

Tutkimukseeni osallistuneista varhaiskasvattajista kaikki olivat kokeneet työssään haastavia kasvatustilanteita, joita olivat lasten vaikeudet säädellä omia tunteitaan, lapsen ylivilkas käytös ja puutteelliset itsesäätelytaidot, sekä lasten aggressiivinen ja uhmakas käytös. Tutkimuskysymykseni oli, miten Ihmeelliset vuodet -menetelmän käyttö näkyy varhaiskasvattajan työssä ja millaisia työkaluja koulutuksen käyneet olivat saaneet menetelmästä haastaviin kasvatustilanteisiin. Sain tutkimukseni vastauksia tutkimuskysymykseeni.

Tutkimustulosten mukaan Ihmeelliset vuodet -menetelmä antaa varhaiskasvattajille pedagogisia kasvatusten menetelmiä haastavissa kasvatustilanteissa toimimiseen. Eniten tutkimukseeni osallistujat kokivat menetelmästä olevan hyötyä levottomasti ja uhmakkaasti käyttäytyvien lasten kanssa toimimiseen sekä käytös- / uhmakkuushäiriöisten lasten kanssa toimimiseen. Menetelmästä koettiin oleva apua myös vetäytyvästi käyttäytyvien lasten kanssa työskentelyyn sekä lasten voimakkaisiin tunteenpurkauksiin. Tutkimustulosteni mukaan varhaiskasvattajat käyttivät menetelmän oppeja työssään aktiivisesti. Ihmeelliset vuodet -menetelmän tarjoamista pedagogisista kasvatusten menetelmistä kaikki vastaajat olivat käyttäneet työssään myönteisen suhteen luomista lapseen ja huoltajiin sekä positiivisen palautteen antamista. Kaikki olivat myös laatineet lapsiryhmän kanssa yhteiset säännöt ryhmässä toimimiseen. Muita paljon käytettyjä kasvatusten menetelmiä olivat lapsen ei-toivotun käytöksen jättäminen huomiotta ja lapsen huonon käytöksen luonnolliset ja johdonmukaiset seuraukset sekä sanattomien vihjeiden käyttö, tehokasta rajojen asettaminen ja lapsen toiminnan uudelleen ohjaaminen. Vähemmän käytettyjä kasvatusten menetelmiä olivat ongelmanratkaisutaitojen, ystävyystaitojen ja tunnetaitojen opettelu sekä aikalisä.

Toinen tutkimuskysymykseni koski Ihmeelliset vuodet -menetelmän vaikutusta vuorovaikutukseen, lapsiryhmään ja kasvattajan ammattitaitoon. Myös tähän kysymykseen sain vastauksia, sillä tutkimukseeni osallistuneista suurin oli kokenut, että menetelmän käyttö on vaikuttanut positiivisesti lapsiryhmän ilmapiiriin, lisännyt yhteisöllisyyttä ja positiivista käyttäytymistä. Tutkimustulosteni perusteella näyttää myös siltä, että menetelmä edistää positiivista vuorovaikutusta, sillä lähes kaikkien vastanneiden mielestä menetelmän käyttö on parantanut kasvattajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja tehnyt vuorovaikutuksesta myönteisempää ja läheisempää. Menetelmän käytöllä on myönteisiä vaikutuksia myös lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen, sillä menetelmän käytön myötä lapsiryhmässä on opittu ottamaan toisten lasten tarpeet paremmin huomioon ja lasten keskinäinen kannustaminen on lisääntynyt.

Tutkimustulosteni mukaan Ihmeelliset vuodet -menetelmäkoulutus ja menetelmän käyttö työssä on vaikuttanut positiivisesti myös kasvattajan ammatti-identiteettiin, ammatillisuuteen ja ammatilliseen kasvuun, koska menetelmän käyttö on muuttanut varhaiskasvattajan toimintatapaa haastavissa kasvatustilanteissa, antanut niihin toimivia kasvatustilanteita sekä vahvistanut kasvattajan varmuutta haastavissa kasvatustilanteissa. Menetelmän käytöllä on tutkimukseni mukaan ollut myönteinen vaikutus myös työyhteisöön, jossa positiivisen palautteen antaminen ja yhtenäiset työkäytännöt on menetelmän myötä lisääntyneet. Tutkimustulosten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että positiivisista vaikutuksista huolimatta menetelmän käyttö lapsiryhmässä voi kuitenkin olla haasteellista, jos kasvatustiimissä on vain yksi menetelmän käyttöön koulutettu varhaiskasvattaja. Ihanteellisinta olisikin, että koko kasvatustiimi kävisi menetelmäkoulutuksen samaan aikaan.

Tutkimustulosteni yhteenvetona voidaan todeta, että Ihmeelliset vuodet -menetelmä on tutkimukseeni osallistuneiden käyttökokemusten mukaan toimiva menetelmä, jota voi käyttää kaikkien lasten kanssa työskennellessä. Mutta menetelmä sopii myös sosiaalis-emotionaalisten taitojen opetteluun sellaisten lasten kanssa, joilla näissä taidoissa on tuen tarvetta. Tutkimukseni mukaan menetelmän käytöllä on myönteisiä vaikutuksia vuorovaikutukseen, lapsiryhmään, työyhteisöön ja varhaiskasvattajien ammattitaitoon. Menetelmä antaa kasvattajalle toimivia kasvatustilanteita haastavissa kasvatustilanteissa toimimiseen, se lisää positiivista kasvatustilannetta ja antaa ammatillista varmuutta sekä tukee myönteistä vuorovaikutusta lapsiryhmässä. Tutkimukseen osallistuneet kasvattajat käyttivät työssään erityisesti ennakoivia ja positiivisia ryhmänhallintamenetelmiä, kuten ryhmän yhteisten sääntöjen laatiminen, myönteisen suhteen luominen lapseen ja huoltajiin sekä positiivisen palautteen antaminen.

Oman opinnäytetyön tulokset olivat hyvin samansuuntaisia kuin muissa Ihmeelliset vuodet -menetelmästä tehdyissä opinnäytetyöissä. Daniye Jokisen ja Juho Oleniuksen opinnäytetyön tulosten mukaan Vantaan varhaiskasvatuksen ammattikasvattajien käyttökokemukset menetelmästä olivat hyvin myönteisiä ja tutkimukseen osallistuneet näkivät menetelmän käytön ja koulutuksen vaikuttaneen positiivisesti lapsiin, varhaiskasvattajien ammatilliseen kasvuun sekä ryhmähenkeen lapsiryhmässä (Jokinen ja Olenius 2016). Suvi Lahtisen opinnäytetyön tuloksissa ilmeni, että tutkimukseen osallistuneet porilaiset varhaiskasvatuksen opettajat kokivat saaneensa menetelmästä välineitä omaan työhönsä, ja he kokivat menetelmien käytöllä olevan positiivisia vaikutuksia lasten sosio-emotionaalisiin taitoihin ja lapsiryhmään. Lisäksi haastateltavat kokivat saavansa menetelmästä itsevarmuutta ammatillisuutensa. (Lahtinen 2019). Tiia Levyn opinnäytetyössä selvisi, että tutkimukseen osallistuneet Etelä-Pohjanmaan varhaiskasvattajat kokivat, että menetelmän avulla negatiivisia vuorovaikutuskierteitä onnistuttiin katkaisemaan ja menetelmän käytön myötä lapsiryhmän ilmapiirissä näkyi positiivisia muutoksia. Tutkimustulosten mukaan kasvattajat ottivat kasvatustilanteita käyttöön erityisesti ennakoivia ja positiivisia ryhmänhallintamenetelmiä. (Levy 2020). Myös oman tutkimukseni mukaan menetelmän käytöllä on myönteisiä vaikutuksia vuorovaikutukseen, lapsiryhmään, työyhteisöön ja kasvattajan ammattitaitoon. Menetelmä antaa kasvattajalle

kasvatusmenetelmiä haastaviin kasvatustilanteisiin, se lisää positiivista kasvatusotetta ja antaa kasvattajalle ammatillista varmuutta sekä tukee myönteistä vuorovaikutusta lapsiryhmässä.

Opinnäytetyöprosessin aikana opin monia työelämässä tarvittavia taitoja, kuten tiedonhakutaitoja, tavoitteellista suunnittelua, työn aikatauluttamista sekä oman työn reflektointia ja kehittämistä. Näistä tiedoista ja taidoista on hyötyä tulevassa työssäni varhaiskasvatuksen opettajana, joten opinnäytetyön tekeminen tukee vahvasti ammatillista kasvuani. Koin erityisen tärkeäksi sen, että opinnäytetyöni avulla sain kerättyä paljon teoriatietoa lasten sosiaalis-emotionaalisesta kehityksestä ja vuorovaikutuksen merkityksestä, kun perehdyin opinnäytetyöni teoriaosuudessa lasten sosioemotionaaliseen kehitykseen ja tunnekasvatukseen. Kirjallisuutta aiheesta löytyy paljon, ja perehdyin siihen mielestäni huolellisesti ja monipuolisesti. Tutkimusaiheeseen perehtymällä opin ymmärtämään paremmin lapsen sosiaalis-emotionaalista kehitystä ja havainnoimaan lapsia, joilla mahdollisesti on tuen tarvetta tällä kehityksen osa-alueella. Lisäksi opin Ihmeelliset vuodet -menetelmään perehtymällä kasvatusmenetelmiä ja työkaluja, joiden avulla voin tukea ja vahvistaa lapsen sosiaalis-emotionaalisia taitoja. Siksi koen, että opinnäytetyön tekeminen on syventänyt osaamistani varhaiskasvatuksen ammattilaisena.

Opinnäytetyön kautta toimeksiantaja, Iisalmen varhaiskasvatuspalvelut, saa tietoa Ihmeelliset vuodet -menetelmän toimivuudesta, käytöstä ja hyödyllisyydestä. Toimeksiantaja voi hyödyntää opinnäytetyötäni, kun se arvioi millaista koulutusta työntekijöille tarjotaan lasten hyvinvoinnin parantamiseksi ja varhaiskasvattajien ammattitaidon kehittämiseksi. Toimeksiantaja saa tutkimuksestani tietoa myös koulutuksen järjestämisestä. Tutkimuksessani kävi ilmi työntekijöiden tyytyväisyys koulutukseen sekä toive Ihmeelliset vuodet -koulutuksen lisäämisestä ja sen toteuttamisesta niin, että koko kasvatustiimi voisi käydä koulutuksen yhtä aikaa.

Koen, että tutkimukseni antoi arvokasta tietoa Ihmeelliset vuodet -menetelmän käyttökokemuksista haastavissa kasvatustilanteissa. Mutta koska aihe on tärkeä, sitä voisi jatkossa tutkia lisää. Jatkossa aihetta voisi tutkia esimerkiksi seuraavista näkökulmista. Miten Ihmeelliset vuodet -menetelmää voisi tehokkaammin käyttää haastavasti käyttäytyvien lasten tuen piiriin ohjautumiseen ja erityisen tuen antamiseen? Toinen tutkimuksenikin pohjalta nouseva aihe voisi olla, että miten koulutettuja voisi tukea paremmin siinä, että heidän olisi helpompi ottaa menetelmän käyttöön lapsiryhmässä. Myös varhaiskasvatuksen ja kodin yhteistyötä ja yhteisiä kasvatuskäytäntöjä olisi tärkeää tutkia. Yksi tutkimusaihe voisikin olla, että miten Ihmeelliset vuodet -menetelmää voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen ja kodin kasvatuskumppanuudessa.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

AHONEN, Liisa 2015. Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa. Tampere: Tampereen yliopiston kasvatustieteiden yksikkö. Acta Universitatis Tamperensis 2115. Väitöskirja. [Viitattu 2019-10-28.] Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98158/978-951-44-9971-5.pdf?sequence=1>

AHONEN, Liisa 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus.

ARO, Tuija ja LAAKSO, Marja-Leena 2011 (toim.). Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Porvoo: Niilo Mäki Instituutti.

DOWLING, Marion. 2010. Young children's personal, social & emotional development. 4. painos. London: Sage.

ESKELINEN, Mervi ja HJELT, Hanna. 2017. Varhaiskasvatushenkilöstö ja lapsen tuen toteuttaminen. Valtakunnallinen selvitys 2017. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:39. [Viitattu 2021-01-16]. Saatavana: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/80737>

HEINÄMÄKI, Liisa. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa: Erityispäivähoito - lapsen mahdollisuus. Stakes. Oppaita 58. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy

HILTUNEN, Päivi ja PUURTINEN, Jaana. 2020-03-26. Ihmeelliset vuodet -kouluttajat. [Haastattelu.] Iisalmi: Varhaiskasvatuspalvelut.

HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2015. Tutki ja kirjoita. 20.painos. Porvoo: Bookwell Oy.

HUIKKO, Eeva, KOVANEN, Leena, TORNIAINEN-HOLM, Minna, VUORI, Miika, LÄMSÄ, Riikka, TUULIO-HENRIKSSON, Annamari. & SANTALAHTI, Päivi. 2017. Selvitys 5–12-vuotiaiden mielenterveyshäiriöiden hoito- ja kuntoutuspalvelujärjestelmästä Suomessa. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Raportti 14/2017.

IHMEELLISET VUODET RY 2019. Ihmeelliset vuodet ry tukee lasten hyvinvointia ja kasvatusta Ihmeelliset vuodet –menetelmällä [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-01-21]. Saatavissa: <http://ihmeellisetvuodet.fi/>

INNOKYLÄ 2013. SWOT [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-02-03]. Saatavissa: <https://www.innokyla.fi/web/malli11751>

IISALMEN KAUPUNKI 2020. Varhaiskasvatuspalvelut [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-02-03]. Saatavissa: <https://www.iisalmi.fi/Suomeksi/Palvelut/Kasvatus-ja-opetus/Varhaiskasvatuspalvelut>

ISOKORPI, Tia 2004. Tunneoppia parempaan vuorovaikutukseen. Juva: PS-kustannus.

JOKINEN, Daniye ja OLENIUS, Juho 2016. Ihmeelliset vuodet –menetelmä Vantaan varhaiskasvatuksessa. Laurea-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 2019-11-29.] Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/110475/Jokinen_Daniye_Olenius_Juho.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- KALLAND, Mirjam 2012. Päivähoidon laatu. Teoksessa KANNINEN, Katri. & SIGFRIDS, Arja. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus
- KALLIOPUSKA, Mirja 1983. Empatia – tie ihmisyyteen. Hämeenlinna: Kirjayhtymä.
- KANANEN, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihevaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- KANANEN, Jorma 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- KANNINEN, Katri ja SIGFRIDS, Arja 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- KASVUN TUKI 2016. Ihmeelliset vuodet -ryhmänhallintamenetelmä ammattikasvattajille. Kokonaisarvio [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2020-02-03]. Saatavissa: <https://kasvuntuki.fi/tyomenetelmat/ihmeelliset-vuodet-ryhmanhallintamenetelma-ammattikasvattajille/>
- KELTINKANGAS-JÄRVINEN, Liisa 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- KELTINKANGAS-JÄRVINEN, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva: WSOY.
- KEMPPINEN, Pertti 2000. Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt. Vantaa: Kannustusvalmennus P. & K. Oy.
- KINANEN, Mare 2009. Surusäkki. Vertaisryhmätyöskentelyä lasten sururyhmille. Keuruu: Lasten Keskus / LK-kirjat.
- KIVILUOTE, Jaana 2019. Tunteet ja käyttäytyminen hallintaan varhaiskasvatuksessa. Tunnetaitojen opettaminen Aggression portaat -opetusohjelman avulla. Varhaiskasvattajan käsikirja. Piispanristi: JK-Kustannus ja koulutus Oy.
- KUULA, Arja 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: Bookwell Oy.
- KÄYTÖSHÄIRIÖT LAPSET JA NUORET: Käypä hoito -suositus 2018. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen lastenpsykiatriyhdistyksen, Suomen nuorisopsykiatrisen yhdistyksen ja Suomen Psykiatriyhdistyksen Nuorisopsykiatrisen jaoksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin. [Viitattu 2020-01-17]. Saatavissa: <https://www.kaypahoito.fi/hoi50118>
- LAHTINEN, Suvi 2019. Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia Ihmeelliset vuodet- koulutuksesta. Satakunnan ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 2019-12-04.] Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/262808/lahtinen%20suvi.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- LAUTAMO, Tiina ja LAAKSONEN, Vilja 2017. RALLA. Leikki- ja kaveritaitojen havainnointimenetelmä.
- LEVY, Tiia 2020. Ihmeelliset vuodet -ryhmänhallintamenetelmän käyttöönotto Etelä-Pohjanmaalla. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemuksia. Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö ylempi AMK. [Viitattu 2021-01-10.]. Saatavissa: <https://www.seinajoki.fi/wp-content/uploads/2020/06/Ihmeelliset-vuodet-ryhmanhallintamenetelma-kayttoonotto-Etela-Pohjanmaalla-Varhaiskasvatuksen-tyontekijoiden-kokemuksia.pdf>

MARJAMAKI, Elina, KOSONEN, Susanna, TÖRRÖNEN, Soile ja HANNUKKALA, Marjo 2015. Lapsen mieli. Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. 2. painos. Suomen mielenterveysseuran julkaisu.

MIELI, SUOMEN MIELENTERVEYS RY 2020a. Ihmeelliset vuodet ohjelma [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-01-14.] Saatavissa: <https://mieli.fi/fi/kehitt%C3%A4mistoiminta/lapset-ja-nuoret/kasvutuki/ihmeelliset-vuodet-ohjelma>

MIELI, SUOMEN MIELENTERVEYSSEURA 2020b. Ryhmänhallinta (TCM) Ihmeelliset vuodet [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-01-14.] Saatavissa: <https://mieli.fi/fi/kehitt%C3%A4mistoiminta/lapset-ja-nuoret/kasvutuki/ihmeelliset-vuodet/ryhm%C3%A4nhallinta-tcm-ihmeelliset>

MÄÄTTÄ, Sami, KOIVULA, Merja, HUTTUNEN, Kerttu, PAANANEN, Mika, NÄRHI, Vesa, SAVOLAINEN, Hannu ja LAAKSO, Marja-Leena. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Tilannekarttoitus. [Verkkojulkaisu]. Opetushallitus. [Viitattu 2021-01-14]. Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf

OPETUSHALLITUS 2017. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa [verkkojulkaisu]. Opetushallitus raportit ja selvitykset 2017:17. [Viitattu 2020-01-21]. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf

OPETUSHALLITUS 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-01-23.] Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

OPETUSHALLITUS 2019. Mitä on varhaiskasvatus? [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-01-21]. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

OPETUSHALLITUS 2020a. Mitä on esiopetus? [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-01-23]. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-esiopetus>

OPETUSHALLITUS 2020b. Tunteesta tunteeseen – ihmismielen tarina kuvin ja sanoin. Opettajan aineisto [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-01-26]. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/1-tunteet-mita-ne-ovat>

PERUSOPETUSLAKI L 21.8.1998/628. Finlex. [Viitattu 2020-01-23]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

PIHLAJA, Päivi 2004 Sosiaalis-emotionaaliset vaikeudet lapsuudessa. Teoksessa PIHLAJA, Päivi. ja VIITALA, Riitta. Eryityskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY.

PSYKOLOGILIITTO 2017. Suositus lapsen psykososiaalisen kehityksen arvioimisesta psykologin työssä [verkkojulkaisu]. Psykologian tieteellisen neuvottelukunnan suositus hyvistä käytännöistä. [Viitattu 2020-01-21]. Saatavissa: https://www.psyli.fi/psykologiliitto/tieteellinen_neuvottelukunta/hyvan_kaytannon_suositukset/suositus_lapsen_sosioemotionaalisen_kehityksen_arvioimisesta

REPO, Laura 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. 2. uudistettu painos. Juva: PS-kustannus.

SALMIVALLI, Christina 2005. Kaverin kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Keuruu: PS-kustannus.

SOTKANET.FI 2018. Tulostaulukko, 0 - 6-vuotiaat, % väestöstä [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2020-02-06]. Saatavissa: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=MwcA®ion=iwQA&year=sy6rBAA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=201911131146>

SUHONEN, Eira 2009. Erityistä tukea tarvitsevan taaperon päiväkotiryhmään sopeutuminen: Monitapaustutkimus vuorovaikutussuhteista ja niiden rakentumisesta. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

THL 2019. Lasten käytösongelmia voidaan hoitaa – vanhemmuutta tukevista ryhmistä iso apu [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2020-01-23]. Saatavissa: <https://thl.fi/-/lasten-kaytosongelmia-voidaan-hoitaa-vanhemmuutta-tukevista-ryhmista-iso-apu>

TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Ensipainoksen uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

TUTKIMUSEETTINEN NEUVOTTELUKUNTA 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa [verkkajulkaisu]. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 3/2019. [Viitattu 2019-09-27]. Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

VALLI, Raine 2015. Paperinen kyselylomake. Teoksessa VALLI, Raine ja AALTOLA, Juhani (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloitteleville tutkijoille. 4. uudistettu ja täydennetty painos. Juva: PS-kustannus.

VARHAISKASVATUKSEN KÄYTÄNNÖT LASTEN TUNNE- JA VUOROVAIKUTUSTAITOJEN TUKEMISESSÄ: Käypä hoito -suoistus 2018. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Helsinki: Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecim. [Viitattu 2020-01-17]. Saatavissa: <https://www.kaypahoito.fi/nix02622>

VARHAISKASVATUSLAKI L 540/2018. Finlex. [Viitattu 2020-01-23]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

WEBSTER-STRATTON, Carolyn 2011. Miten edistää lapsen sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja. Espoo: Profami Oy.

ZHOU, Yu Qi, QIAN, Ru Charis Chew, LEE, Marianne, ZHOU, Jeremy, CHONG, Dominic, QUAH, Han, HO, Michelle & LI Jen Tan 2017. Evaluation of Positive Parenting Programme (Triple P) in Singapore: Improving parenting practices and preventing risks for recurrence of maltreatment. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 2021-01-14]. Saatavana: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0190740917304991>

LIITE 1: IHMEELLISET VUODET-MENETELMÄN KOULUTTAJIEN HAASTATTELUN KYSYMYKSET

1. Teema: taustatietoja koulutuksesta

Miloin ja missä kävitte koulutuksen?

Ketä kouluttajat olivat?

Mistä saitte idean koulutukseen?

Mitä tiesitte ihmeelliset vuodet-menetelmästä ennen koulutusta?

Miten koulutus toteutettiin?

Mikä oli koulutuksen tärkein anti työhön?

2. Teema: kouluttajana toimiminen

Miten ja missä toteutitte koulutuksen Iisalmessa?

Miten koulutettavat valittiin koulutukseen?

Millaisia opetusmetodeja käytitte?

Millaiset tilanteet työssä koettiin haastaviksi kasvatustilanteiksi?

Miten koulutettavat reflektoivat omaa toimintaansa koulutuksen aikana?

Miten vuorovaikutukseen kiinnitettiin huomiota?

Millaista palautetta olette saaneet koulutuksesta?

3. Teema: menetelmän käyttö työssä

Miten menetelmää käytetään työssä?

Millaisia käytännön työkaluja menetelmä tarjoaa haastaviin kasvatustilanteisiin?

Miten menetelmän oppeja viedään päiväkodin arkeen?

- Lapsiryhmiin?
- Työtiimiin?
- Koko päiväkotiin?

Millaisia vaikutuksia menetelmän käytöllä on ollut:

- vuorovaikutukseen lasten kanssa?
- työntekijän omaan käytökseen haastavissa kasvatustilanteissa?
- lapsen / lasten käytökseen?

Miten työkaveri / työtiimi voi tukea työntekijää menetelmän käytössä?

- Koulutetaanko koko työtiimi yhtä aikaa?
- Ollaanko työtiimissä aina yksimielisiä menetelmän toimivuudesta?

Millaisia haasteita menetelmän käytössä voi olla?

Miten menetelmää voisi kehittää?

○ Ihmeelliset vuodet Iisalmessa

- Mikä on ammatillinen koulutuksesi?

2. Missä työtehtävissä työskentelet?

- Olen lastenhoitaja
- Olen varhaiskasvatuksen opettaja
- Olen perhepäivähoitaja
- Olen päiväkodin johtaja
- Joku muu. Mikä?

3. Minkä ikäisten lasten kanssa toimit?

- Alle 3-vuotiaiden lasten kanssa
- 3-5-vuotiaiden lasten kanssa
- Esikouluikäisten lasten kanssa
- Kaiken ikäisten varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten kanssa
- Joku muu. Mikä?

4. Miksi lähdit mukaan Ihmeelliset vuodet -koulutukseen?

5. Millaiset tilanteet olet kokenut työssä haastavina kasvatustilanteina?

6. Millaisiin haastaviin kasvatustilanteisiin olet kokenut saavasi apua Ihmeelliset vuodet -menetelmästä?

- Aggressiivisesti käyttäytyvien lasten kanssa toimimiseen
- Uhmakkaasti käyttäytyvien lasten kanssa toimimiseen
- Vetäytyvästi käyttäytyvien lasten kanssa toimimiseen
- Levottomasti käyttäytyvien lasten kanssa toimimiseen
- Käytös- / uhmakkuushäiriöisten lasten kanssa toimimiseen
- Voimakkaisiin tunteenpurkauksiin
- Muihin haastaviin tilanteisiin. Mihin?

7. Millaisia työkaluja olet saanut Ihmeelliset vuodet -menetelmästä haastaviin kasvatustilanteisiin?

8. Oletko käyttänyt Ihmeelliset vuodet -menetelmää työssäsi?

- Kyllä olen
- En ole

9. Kuinka usein käytät menetelmää työssäsi lasten kanssa?

- Päivittäin
- Viikottain
- Kuukausittain
- Muutaman kerran vuodessa
- En käytä menetelmää työssäni koskaan

10. Mitä Ihmeelliset vuodet -menetelmiä olet käyttänyt työssäsi lasten kanssa?

- Myönteisen suhteen luominen lapseen ja lapsen huoltajiin
- Ryhmän yhteiset, selkeät säännöt
- Sanattomat vihjeet
- Tehokas rajojen asettaminen ja uudelleen ohjaaminen
- Positiivisen palautteen anto / kehuminen
- Kannustien / palkkioiden käyttö motivoinnissa
- Huonon käytöksen jättäminen huomiotta
- Huonon käytöksen luonnolliset ja johdonmukaiset seuraamukset
- Ongelmaratkaisutaitojen opettelu
- Ystävyyssaitojen opettelu
- Tunteiden säätelyn opettelu
- Aikalisä
- Joku muu. Mikä?

11. Miten olet näitä menetelmiä käyttänyt työssäsi lasten kanssa?

12. Mitä sellaista sait koulutuksesta, jota voit hyödyntää työssäsi varhaiskasvattajana?

13. Millaisia vaikutuksia Ihmeelliset vuodet -menetelmän käytöllä on mielestäsi ollut lapsiryhmään?

14. Miten menetelmän käyttö on muuttanut vuorovaikutustasi lasten kanssa?

15. Miten menetelmän käyttö on mielestäsi muuttanut vuorovaikutusta lapsiryhmässä (esim. lasten keskinäistä vuorovaikutusta) ?

16. Miten koulutus ja Ihmeelliset vuodet -menetelmän käyttö on vaikuttanut ammatillisuuteesi ja ammatilliseen kasvuusi?

17. Millaisissa tilanteissa Ihmeelliset vuodet -menetelmää on hyödynnetty työyhteisössäsi (esim. kasvatustiimissä tai koko päiväkodissa) ?

18. Miten menetelmän käyttö on vaikuttanut työyhteisösi?

19. Miten muuttaisit tai kehittäisit Ihmeelliset vuodet -menetelmää ja sen koulutusta?

LIITE 3 ESIMERKKI TUTKIMUSAINEISTON ANALYSOINNISTA

1.TEEMA: Ihmeelliset vuodet -menetelmän vaikutusta varhaiskasvattajan työhön erityisesti haastavissa kasvatustilanteissa, työssä koetut haastavat kasvatustilanteet

Webropol-kyselyni kysymys numero 5 ”Millaiset tilanteet olet kokenut työssä haastavina kasvatustilanteina?” ja kaikkien tutkimukseen osallistuvien vastaukset kysymykseen:

Y	Uhmakkaat lapset on aika haastavia, varsinkin jos kotoa ei tule tukea, eli olet asian kanssa yksin.
Y	Lapsi joka lyö ja sylkee kun asiat ei mene oman mielen mukaan. Kiinnipitotilanteet myös jo oman fyysisen kunnon vuoksi.
Y	Erityislasten kanssa toimiminen ryhmätyönä.
Y	Väkivaltatilanteet
Y	Aggressiivisten ja impulsiivisten lasten kanssa tapahtuvat tilanteet. Lasten tunne-elämän pulmiin liittyvät asiat.
Y	Ylivilkkaat lapset, joilla on vaikeuksia oman toimintansa säätelyssä.
Y	Tunne-tunneltään häiriintyneet lapset Rajattomuus kotona joka näkyy voimakkaasti hoidossa
Y	tunne-elämän ja käyttäytymisen pulmien vuoksi tukea tarvitsevien lasten kanssa työskentelevien työntekijöiden ohjaaminen
Y	Lapsi haluaa vahvasti määritellä sen mitä ja miten tekee
Y	Eri-ikäisten lasten käyttäytymisen pulmat, tunteiden säätely ja toiminnan ohjaus
Y	Lapsen tunnesäätelyn tukeminen

Pelkistettyjen vastausten etsiminen ja listaaminen haasteellisista kasvatustilanteista:

HAASTAVAT KASVATUSTILANTEET:	VASTAUSTEN MÄÄRÄ:
Uhmakkaasti / aggressiivisesti, väkivaltaisesti käyttäytyvät lapset	4 vastausta
Lapsen tunne-elämän häiriöt, vaikeuksia tunteiden säätelyssä	4 vastausta
Lapsen vilkkaus ja puutteelliset itsesäätelytaidot	3 vastausta
Erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa toimiminen	1 vastausta

Pelkistettyjen vastausten ryhmittely, analysointi ja kokoavien käsitteiden muodostaminen:

Kyselyyn vastanneista kaikki olivat kokeneet työssään haastavia kasvatustilanteita. **Eniten haasteita** työhön toivat **lasten tunne-elämän häiriöt ja lapset vaikeudet säädellä omia tunteitaan** (4 vastausta) ja **lasten uhmas, aggressiivinen, väkivaltainen käytös** (4 vastausta).

Toiseksi eniten haasteellisiksi kasvatustilanteiksi vastaajat kokivat **lapsen ylivilkkaan käytöksen sekä puutteelliset itsesäätelytaidot** (3 vastausta).

Yksi vastaaja koki erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa toimimisen ryhmässä haastavaksi kasvatustilanteeksi (1 vastaus).